Bröderna Wesley

och

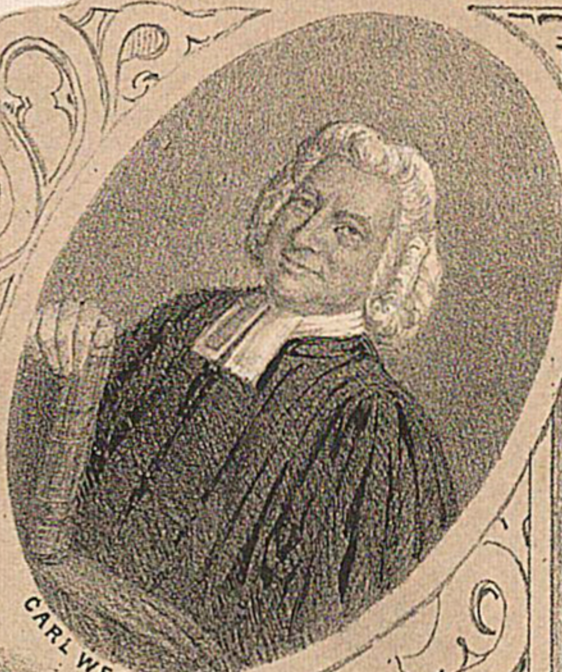
Methodismen.

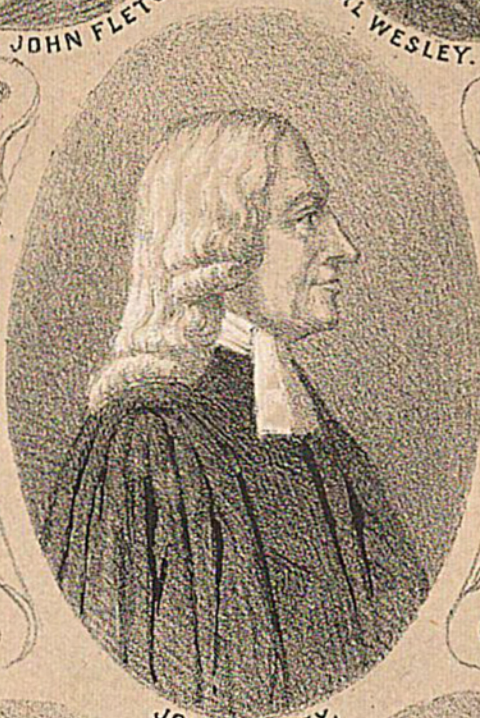
En historisk framställning

af

A. Listov,
Luthersk prest i Danmark.


JOHN FLETCHER.


CARL WESLEY.


JOHN WESLEY.


THOMAS COKE.


JOHN NELSON.

Bröderna Wesley

och

Methodismen.

En historisk framställning

af

A. Listov,

Luthersk prest i Danmark.



Göteborg,
tryckt på Methodisternas förlag,
hos J. A. Granberg,
1871.

Förord.

Denna skrift, hwars författare är prest i ewangelisk-lutherska statskyrkan i Danmark, utkom år 1855. Den har icke blifwit författad till upplysning för medlemmar af methodistsamfundet, utan för den danska Månadsskriftens läsare, i hwilken tidning den intogs. Den har blifwit författad för sådana, som wäl wisste, att methodisternas werksamhet har i mer än hundra år warit noga förenad med de stora intressen, som åstadkomma rörelser i samfundet i England och i Nordamerikas Förenta Stater, och som wäl hade kännedom om de stora förtjenster methodisterna förwärfwat sig med afseende på missionswerket och uppwäckandet af ett religiöst lif bland folket, men dock måhända icke närmare kände de mäns lefnad och werksamhet, hwilka methodistsamfundet har att tacka för sin tillwaro och organisation. Den är tillika författad i den öfwertygelse, „att deras historia, som stå i spetsen för de stora andliga och sedliga förbättringar bland menniskorna, är lika wigtig som de utmärkta statsmäns och eröfrares, och förmår kanhända åstadkomma nyttigare werk, wärdigare intresse och djupare betraktelser."

Denna öfwertygelse har icke förändrats hos författaren, och han har derföre icke haft någon grund för att neka sitt samtycke till, att denna skrift nu ånyo befordras till tryckning. Och likasom han sjelf känt sig lifwad under författandet af bröderna Wesleys lefnadshistoria, i det att han funnit sig uppbyggd af att

hos dessa män betrakta det klara och kraftiga wittnesbörd om den genom kärleken werksamma tron på Christus (Gal. 5: 6), som utgör Andens enhet och fridens band i alla christliga samfund, så önskar han också, att en hwar, som läser denna skrift, må känna sig lifwad att fara efter de yppersta gåfwor (1 Cor. 12. 31), ihågkommande apostlens ord: „Den fasta Guds grund blifwer ståndande och hafwer detta insegel: Herren känner sina; och hwar och en, som åkallar Christi namn, gånge ifrån orättfärdigheten.“

Författaren.



Bröderna Wesley härstammade från en aktningswärd familj, som war under flera slägtleder beryktad för fromhet och lärdom. Deras farfader hade blifwit afsatt från prestembetet, derföre att han afwek från statskyrkans åsigter; han fortfor att predika och sattes i häkte fyra gånger, hwilken hårda medfart undergräfde hans krafter, så att han dog i en ålder af 34 år. Hans yngsta son Samuel arbetade sig utan understöd af sina slägtingar fram på lärdomens wäg, fulländade sina studier i Oxford och mottog derefter ordinationen. Redan tidigt skiljde han sig från dissenterna och förenade sig med statskyrkan; nu erhöll han anställning i London, och hofpartiet, som hade bemärkt hans duglighet, gjorde honom smickrande tillbud, om han wille understödja konung Jakob den andre, som hade låtit sin andra kungörelse utgå till förmån för katolikerna. Men i stället för att, såsom det blifwit honom befaldt, från predikstolen uppläsa konungens kungörelse, höll han en predikan öfwer texten hos Daniel (3: 18): "Du skall weta, o konung, att wi dina gudar intet wörde, ej heller det gyllene belätet, som du uppsätta låtit, tillbedja wilja," och då revolutionen 1688 hade utbrutit, förswarade han den i en skrift, som han tillegnade drottning Maria. Till belöning för den tjenst han härmed bewisat, ej endast staten, utan också kyrkan, fick han ett prestkall i Epworth i Lincolnshire. Redan i London hade han ingått äktenskap med Susanna Annesley, dotter till en

affsatt prest; och deras äldsta son Samuel föddes år 1691. Men bland de 19 barn, som de fingo under sitt långwariga och lyckliga äktenskap, war det John och Carl, som isynnerhet skulle göra familjen namnkunnig; den förre föddes i Epworth den 17:de Juni 1703, den sednare 1708.

Den Ande, af hwilken båda föräldrarna woro uppfylda, kunde ej annat än utöfwa en märkwärdig inflytelse på barnen ända från deras tidigaste år. Wesley fullgjorde sitt answarsfulla kall i Epworth med mycken ifwer och noggrannhet. Hans hustru war utrustad med stora själsgåfwor, som satte henne i stånd att understödja honom i hans bemödanden. Hon hade efter den tidens bruk erhållit en lärd uppfostran, förstod grekiska och latin och war grundligt hemmastadd i kyrkliga stridsfrågor. Hennes gudsfruktan war så lislig, att den förmådde henne att stundom utöfwa själawård, och det hände en gång, att hon under Wesleys långwariga frånwaro samlade utom sina barn flera af församlingens medlemmar hwarje afton i sitt hus, läste för dem en predikan och samtalade med dem om andliga ämnen. Wesley fick weta detta och ogillade det i bref till henne; men hon förswarade sig på ett sätt, som war skickligt att ej blott öfwerbewisa hennes man, utan också wittna om hennes fromma och fasta karakter, hwilket allt länder henne till heder både som christen och som hustru. "Att mitt förfarande har något owanligt", skref hon i sitt swar, "medgifwer jag, men så är förhållandet med nästan allt, som är allwarligt och på något sätt kan lända till Guds ära och själarnas frälsning, när wi finna det utom predikstolen i det dagliga lifwet. Ty man har i wår lättsinniga tid så outtröttligt sträfwat efter att från umgängeslifwet banlysa hwarje

samtal om Gud och andliga ting, som om religionen endast wågade wisa sig i den ensamma kammaren och som om det wore en skam att bekänna sin christendom." Hon slutade med dessa ord: "Om du, utan att fästa afseende wid hwad jag anfört, will, att wåra sammankomster skola upplösas, så säg icke, att du beder mig derom, utan meddela mig din bestämda befallning i så klara och afgörande ord, att den, när du och jag skola en gång aflägga räkenskap inför Guds domstol, kan fria mig från skuld och straff för att hafwa försummat detta tillfälle att göra godt."

Att fru Wesley med sådana grundsatser, samwetsgrant uppfostrade alla sina barn är naturligt, men med särskild omsorg wakade hon öfwer John och ansåg det, enligt hennes egen utsago, för en särskild pligt att förja för han själs frälsning. Då han nämligen war omkring 6 år gammal, utbröt nattetid wådeld i prestgården så plötsligt och wåldsamt, att alla i huset måste i största hast fly derifrån. Den lilla John blef under förwirringen förglömd i yttersta fara för att innebrännas, och räddades först få ögonblick före takets instörtande. Denna händelse lemnade ett outplånligt intryck hos modren, och både hon och sonen ihågkommo den med innerlig tacksägelse till Gud för Hans nådiga beskärm. Med skäl kunde derför de heliga ord anwändas, som sattes under ett af predikanten John Wesleys första porträtt: "Är icke detta en brand, som utur elden uthulpen är?" (Sach. 3: 2).

Modrens kärleksfulla omwårdnad blef icke utan wälsignelse. John wisade tidigt ett så allwarligt och fromt sinne, att fadren fann honom wärdig att redan i det åttonde året taga del i det heliga sakramentet. Den äldre brodren Samuel, som erhållit underwisning i Westminsterskolan, hade redan i tre år wistats

wid universitetet i Oxford, då John år 1714 insattes i skolan i Charterhouse. Genom sin flit och sitt ordentliga uppförande tillwann han sig sina lärares ynnest, och oaktadt han måste lida mycket af de äldre gossarna, som herskade öfwer de yngre, blef han dock så glad åt skolan, att han sedermera årligen besökte den, när han reste till London. Då han inträdde i sitt 17:de år, sändes han till Oxford. Han wann snart uppmärksamhet ej blott genom sin skarpsinnighet och dialektiska färdighet, sin grundliga och smakfulla klassiska lärdom, utan ocksä genom sitt lifliga wäsende, fullt af egendomligt förstånd och glädje. Han fann förnöjelse i att skrifwa vers och gjorde det med lätthet, men förlorade denna lust, i samma mån som han djupare inträngde i det theologiska studiet. En allwarlig eftertanke uppkom hos honom om det kall, för hwilket han beredde sig, och han meddelade sin moder sina tankar och betänkligheter för att låta ordinera sig. Hon swarade honom derpå bland annat: "Jag hoppas, att din sinnesförändring är en werkan af Guds heliga Ande, och i så fall kan du prisa dig lycklig, såwida en sådan sinnesriktning är dig kär; besluta derföre på fullt allwar att göra religionen till hufwudsaken för ditt lif, ty strängt taget är den det enda, som är af nöden, och allt annat är i jemförelse med detta wårt lifs hufwudföremål obetydligt. Jag önskar innerligt, att du will underkasta dig sjelf en sträng pröfning, på det att du må kunna lära känna, om du har ett grundligt hopp om salighet genom Jesus Christus, och har du först kommit till denna kännedom, då skall medwetandet derom hålla dig skadelös för hwarje underhållande ansträngning; i motsatt fall skall du deri finna en förnuftigare anledning att utgjuta tårar än öfwer ett sorgespel." Detta be-

römwärda råd följde Wesley, och han förberedde sig med förnyad ifwer för det andliga ståndet.

Twå böcker woro på den tiden hans hufwudsakligaste wägledare: Thomas a Kempis om Christi efterföljelse och biskop Taylors regler för ett heligt lif och en helig död. Den första skriften innehöll mycket, som kunde wara frånstötande för en tjugotwååårig yngling, och han yttrade öppet till sina föräldrar, att den deri uttalade åsigten om försakelsen och korset icke föll honom i smaken. "Jag kan icke tänka mig", skref han till sin fader, "att Gud skulle hafwa satt oß i denna werlden för att wara beständigt olyckliga. Om det skulle wara att taga korset på sig att försaka all glädje och lust, huru kunde då skriftens ord wara sannt, att en christens wäg är fridens och glädjens wäg". Wesleys fader tog Kempis, som han högt wärderade, i förswar, i det han anmärkte, att stränghet mot sig sjelf hörde nödwändigt till de christliga dygderna, men hänwisade för öfrigt sonen till modren, hwilken, såsom han yttrade, hade tid till att skilja hwetet från agnarna. Och hon uttalade sin mening sålunda: "Will du bedöma, om en glädje är tillåtlig eller ej, så håll dig till denna regel: Allt hwad som förswagar ditt förnuft, förminskar din samwetsgranhet, ditt sinne för det gudomliga, ditt sträfwande efter det högre och himmelska, korteligen allt, som ökar din dödliga kropps kraft öfwer din odödliga själ, det är synd, om det ock i och för sig är än så oskyldigt." Genom läsningen af Taylors skrift blef Wesley förtroligare med asketens ande (den stränga dygdens utöfwande) i Thomas a Kempis; den ingaf honom det beslut att helga hela sitt lif, alla sina tankar och ord åt Gud, "ty", säger han, "jag insåg nu solklart, att det ingen medelwäg gifwes; hwarje del af mitt lif —

icke blott något måste offras antingen åt Gud eller åt mig sjelf, och det skulle i sjelfwa werket wara — åt djefwulen."

Brefwexlingen mellan honom och hans moder från den tiden bär wittnesbörd på många sätt om, att Wesley sträfwade att komma till klarhet i de christliga hufwudlärorna genom en sjelfständig pröfning, och att den kraftiga öfwertygelse började gestalta sig i honom, som han sedan under hela sitt lifs mångfaldiga strider troget widblef. Taylor hade sagt, att wi icke kunna weta, om Gud har förlåtit oß wåra synder, och att wi derföre hela lifwet igenom måste wara bedröfwade, för det att wi hafwa syndat. Detta påstående kunde Wesley icke gilla; han yttrar deröfwer: "Om wi aldrig kunna få wißhet om, att wi äro i nådeståndet, då hafwa wi wisserligen orsak att tillbringa hwarje ögonblick af wårt lif — icke i glädje, utan i fruktan och bäfwan, men då wore wi också oemotsägligen i detta lif de uslaste af alla menniskor. Men Gud frälsar oß från en så fruktanswärd förbidan". Calvins lära om någras förutbestämmelse till otro och ewig fördömelse, som i Wesleys sednare lif skulle föranleda strid och skilsmessa mellan honom och hans wän Whitefield, sysselsatte också hans tankar, och han uttalade sig redan då emot densamma med mycken wärme.

Det innerliga allwar, hwaraf Wesley war uppfylld, ådagalades i hans yttre lif. Han drog sig småningom tillbaka från umgänget wid universitetet, som icke kunde gilla hans sträfwande, mottog nattwarden hwarje wecka, bad träget och eftersträfwade den inwärtes renhet, som Taylor berömde med en så gripande kraft. I September 1725 ordinerades han till diakon och waldes året derefter till medlem af Lincoln-kollegiet.

Hans stränga lefnadssätt hade redan då uppwäckt andras smädelse, men det oroade honom icke, och han styrktes härwid af sin faders yttrande, att "det är en ömkelig dygd, som icke kan fördraga smädelse". På grund af hans erkända duglighet anförtroddes honom lektoratet i grekiska språket, och år 1729 blef han lärare wid universitetet och öfwertog ledningen af de studerandes öfningar i theologien. Strängare än man war wan wid följde Wesley i denna ställning disciplinen bland de studerande och bemödade sig att ingjuta hos dem samma moraliska och religiösa ande, hwaraf han sjelf war lifwad.

Hans yngre broder Carl hade kommit till Oxford 1725. Första året gick förloradt för honom i förströelser, derefter studerade han träget, men slog ifrån sig under en längre tid alla den äldre brodrens förmaningar till ett strängare lefnadssätt, tilldeß en förändring inträdde hos honom, som han sjelf sedermera tillskref sin moders innerliga förböner. Då John, som under åren 1727 8 hade warit vikarius hos fadren i Epworth, derefter wistades beständigt i Oxford, fann han ett litet samfund stiftadt bland de studerande, hwari Carl war själen. Medlemmarna af detta samfund, fyra till antalet, sträfwade gemensamt att befrämja hwarandras religiösa utweckling, lefde med klosterlig stränghet, mottogo regelmessigt och ofta den heliga nattwarden och stälde sig den genom universitetsstadgarna föreskrifna läroplan noga till efterrättelse. Detta blef orsaken till de många smädenamn, som man tilldelade dem; man kallade dem sakramentererna, den heliga klubben, men också **methodisterna**; och detta namn, som för öfrigt hade redan förut blifwit anwändt på en religiös sekt i England, blef sedan det

allmänt gängse. Till detta samfund slöt John sig och han blef snart deß ledare.

En af de första medlemmarna, Morgan, hos hwilken ett warmt nit för andras nöd förband sig med en sådan asketisk stränghet mot sig sjelf, att den föranledde hans tidiga död, ingaf samfundet den tanke, att besöka fångarna i Oxford och wäcka hos dem det andliga lifwet. Detta war någonting så nytt och owanligt, att det wäckte uppseende och ogillande. John Wesley tog derföre sin fader till råd angående denna sak. Han gillade helt och hållet företaget, men gaf tillika det rådet att utwerka biskopens tillåtelse dertill. Den erhöll man, men motståndet fortfor. Den gamle Wesley skref då till sönerna ett bref fullt af nit, hwari han wäl uppmanade dem att "icke wara stolta i sitt sinne, utan att wara i räddhåga" (Rom. 11: 20), men tillika att icke fälla modet för "de dårars sång, ty dårars löje är såsom sprakande törne under grytan" (Pred. 7: 6, 7). Han afslutade med den qwicka anmärkning, att då John hade den äran att kallas den fromma klubbens fader, så måtte han ju wara deß farfader, och fortfor: Jag kan ej annat än glädja mig åt, att en af mina söner skulle komma så långt, att man till och med hedrade honom med namnet "Hans helighet". Också den äldre brodren Samuel, som hade lemnat Oxford, och oroades af ryktet om, att universitetets föreståndare ämnade upphäfwa samfundet, brefwexlade med John om saken, och ehuru han icke gillade allt i brödernas företag, uppmuntrade han dem dock till att fortsätta. Methodisterna fattade nu det beslut att besöka sjuka, fattighus och skolan, de öfwade wälgörenhet, så widt deras kassa det tillät, och iakttogo den äldsta kyrkans påbud om att fasta hwarje Onsdag och Fredag. John ansträngde isyn-

nerhet både sin kropp och själ med alltför ihärdigt predikande, fastande och en så sträng försakelse i hela sitt lefwerne, att hans helsa slutligen led deraf. I slutet af år 1733 fick han blodstörtning och trodde sig wara nära döden, men hans starka natur segrade och han kom till helsan igen.

År 1732 inträdde i samfundet en ung man, som sedan skulle få en så betydande andel i den wälsignelserika werksamhet, som utöfwades genom methodismen. Det war Georg Whitefield.

Hans fader, gästgifware i Gloucester, efterlemnade wid sin död år 1716 sex söner, af hwilka Georg, den yngsta, war endast 2 år gammal. Modren gjorde sig stora förhoppningar öfwer den glädje hon skulle få af denna gosse, på hwilken gudelig läsning, redan då han war endast 10 år gammal, utöfwade ett så kraftigt inflytande, att han köpte sig en handbok af biskop Ken för den penningebelöning han hade erhållit i skolan för ett föredrag wid den årliga visitationen. Hans naturliga anlag för wältalighet wäckte mycken uppmärksamhet och anwändes också på ett annat sätt, i det han uppträdde i ett skådespel, som skolans lärare hade skrifwit, och det till och med i en qwinlig rol. I sednare tider kunde han icke tänka härpå utan att blygas. Som man dömde öfwerhufwud Whitefield sin barndom och deß wanart så strängt, att han fann deri "det största anlag till ewig fördömelse". Då han i sitt 15:de år twiflade om att kunna fortsätta sina studier, och hans moder i sitt andra olyckliga äktenskap behöfde honom hemma, lemnade han skolan, "band förklädet för sig" och uträttade en uppassares ringa syßla, under det han wid lediga stunder utarbetade predikningar och läste Thomas a Kempis. Då modren efter ett års tid öfwerlemnade

gästgifweriet till en af sina gifta söner, stannade Georg hos honom som medhjelpare, men kände sig till slut så otillfredsstäld med denna syßla, att han öfwergaf den. Kort derefter besökte en servitor *) från Oxford hans moder och under samtalets fortsättning omtalade han för henne, att han efter afdrag af alla utgifter wid kollegiet under det sista fjerdedelsåret ännu hade en penny qwar. "Det war något för min son", utbrast modren, och i det hon wände sig till honom, frågade hon honom: "Will du resa till Oxford, Georg?" För honom war ingenting kärare; några af modrens inflytelserika wänner lofwade att, när tiden kom, skaffa Georg plats der; han började då ånyo sin skolgång och ansträngde sig så, att han i sitt 18:de år kunde begifwa sig till Oxford, der han också snart fick plats som servitor. Utöfningen af hans tjenst war förmånlig för honom, men det sällskap, hwari han befann sig, war icke efter hans sinne, och han kunde endast genom att instänga sig på sitt rum befria sig från sina medstuderande, som wille draga honom med sig i sina utswäfningar. Sålunda fick han tillfälle att gå sin egen wäg, och snart kände han sig dragen till methodisterna och önskade komma i förbindelse med dem. Ett år flydde, utan att något lägligt tillfälle erbjöd sig, men då kom han i bekantskap med Carl Wesley, och kort derefter upptogs han i methodisternas samfund.

John Wesley befann sig, såsom ofwanför är omnämndt, i ett tillstånd af inre oro och bekymmer, som i en själ sådan som hans betingade den djupare utwecklingen och friden. Han hade gjort bekantskap med

*) Så kallades de fattiga studerande, som för betalning betjenade de förmögna.

William Law, som bodde i närheten af London, och genom hans skrifter blef han, som han yttrar, "mer än någonsin öfwerbewist om Guds kärleks omätliga höjd, bredd och djup".

Han kände sig åter i behof af att för sin moder beskrifwa sitt inre tillstånd och gjorde det i ett bref af år 1732, hwari hela hans själakamp afspeglar sig. Han yttrar deri bland annat: "Hwad skall jag göra för att få del i det sinne, som war i Jesus Christus? Denna fråga framställer jag för alla dem, som bekänna, att de icke äro främmande för detta sinne, och hwarföre skulle jag då icke hellre fråga min moder derom? Skall jag alldeles öfwergifwa mitt sträfwande efter wetenskap? Förut längtade jag efter att utmärka mig i språk och filosofi, hwilken tid nu är förbi, ty jag känner en bättre wäg, och om jag icke kan komma framåt på denna wäg utan att slå allt annat ur mina tankar, nåwäl, ware det så; det warar ju blott en liten tid och så äro wi hwarandra lika i wetande, måtte wi ock wara det i dygd. Och jag, jag har kastat mig djupare in i werldens hwimmel. Dock, nu är det nog; jag måste lösrycka mina tankar från werlden och rikta dem mot det högre". Han finner i ödmjukheten wägen till det högre, men han betänker lifwets korthet och omwändelsens långsamma utweckling och utbrister: "Man kan icke frukta nog; döden kommer, förrän man lärt sig lefwa".

Den gamle Wesley kände döden nalkas och önskade se hela sin familj samlad, förrän han skulle skiljas från densamma. För att uppfylla denna önskan begåfwo sig John och Carl till Epworth 1732. De gjorde resan till fots för att spara destomer för de fattiga, som de hade åtagit sig att wårda. Deras broder Samuel, som skulle tillträda ett läroembete i

Devonshire, sammanträffade nu med dem. Fadren uttalade wid detta sammanträffande sitt hopp om, att John wille fortsätta det werk, hwari hans fader hade grånat, och blifwa hans efterträdare i embetet i Epworth, och året derefter skref han till honom för att få hans samtycke. Här war nu något i fråga, som kunde wara frestande för John Wesley att lemna Oxford. Ifwern hos flera medlemmar af methodistsamfundet hade betydligt afswalnat; några hade under Wesleys frånwaro affallit, så att af 25 woro endast 5 trogna de antagna reglerna, och utsigten för att kunna fortsätta werket war mycket ringa. Likwäl hade Wesley den öfwertygelsen, att han kunde werka mera i Oxford, der, som han uttryckte sig, skolan för profeterna war, än på något annat ställe i landet, och han sände derför ett nekande swar till sin fader. Och huru mycket det än måtte kosta honom att besegra de känslor, som uppwäcktes hos honom af ett annat ännu mera bewekande bref från fadren samt ett likartadt från Samuel, så fortfor han dock orubbligt att neka. En icke den wigtigaste orsak, som hans broder anförde, att hans prested förpligtade honom att öfwertaga wården af en församling, wille han låta gälla, sedan han inhemtat råd derom af biskopen, af hwilken han blifwit ordinerad, och af honom erhållit nekande swar.

Wesleys fader dog under förra hälften af år 1735; både John och Carl stodo wid hans dödssäng. Deras moder sade med stor själsfrid, att hennes bön war hörd, ty Gud hade förunnat hennes man en stilla död och styrkt henne att kunna bära sin förlust. Samma gudeliga sinne skulle kort derefter gifwa henne styrka till att skiljas från sina söner med glädje, då

Gud kallade dem till det stora werk, hwartill de woro utsedda af Honom.

Ett sällskap menniskowänner, i hwilkas spets parlamentsledamoten James Oglethorpe "med en hjeltemodig ande och en barmhertig själ" werkade, hade år 1732 genom patent af Georg II erhållit tillåtelse att i Amerika öppna en tillflyktsort för "Storbritaniens olyckliga barn och Europas förföljda protestanter" i landet wid Savannahflodens stränder, hwilken erhöll namnet Georgien. De första kolonister hade Oglethorpe sjelf öfwerfört samma år. Förbund hade blifwit afslutadt med de deromkring boende indianerna, staden Savannah hade blifwit anlagd och kolonien hade, innan tre år woro förflutna, fått ny tillwäxt med en del mähriska bröder. Oglethorpe seglade 1734 till England för att hos regeringen och folket öka deltagandet för det påbegynta werket; tillika sökte han män, som kunde predika evangelium för kolonisterna och indianerna; methodisterna syntes honom mest lämpliga härtill och saken framlades först för John Wesley. I början wägrade han, men snart blef den tanken, att han genom att följa kallelsen kunde "frälsa sin egen själ och alldeles lefwa till Guds ära", mäktig öfwer alla betänkligheter, och det sista twifwel förswann, då hans moder, hwars råd han begärde, swarade: "Hade jag än tjugo söner, skulle jag wara glad öfwer att weta, att hwar och en af dem werkade i ett sådant kall". Sådana funnos äfwen, hwilka smädade honom för hans beslut, och en frågade honom, om han hade blifwit en annan Don Quixote, hwarpå han swarade: "Wisserligen, om bibeln icke är sanning, men om den är det, då är jag ingen dåre."

Carl Wesley wille icke skiljas från sin broder; han lät ordinera sig och anställdes tills widare som sekreterare hos Oglethorpe; till dem slöto sig ännu twå likasinnade af wännerna.

År 1735 inskeppade de sig. Ombord med dem woro bland 150 utwandrare också 26 mähriska bröder. Umgänget med dem gjorde ett djupt intryck på John Wesley; han såg i dessa menniskors förhållande evangelii frukter; han beundrade dagligen deras stilla allwar, outtröttliga tjenstaktighet och saktmodighet. I sin dagbok omtalar han en tilldragelse, som isynnerhet lärde honom känna den gudomliga frid, som rådde i deras själ. En dag instörtade sjön i fartyget, under det herrnhutarne woro midt i den psalm, hwarmed de började sin gudstjenst. Masten brast och wattnet strömmade ned i skeppsrummet. Man hörde ångestrop öfwerallt; blott tyskarne fortsatte lugnt sin sång. Ingen af dem war rädd för döden. För att kunna samtala med dem började Wesley under öfwerfarten studera tyska, men försummade dock ingenting af det, som skulle förbereda honom för hans egentliga werk. Han och hans medarbetare höllo bön, studerade, predikade och katekiserade regelmessigt ombord, och de härdade sig genom att alldeles afhålla sig från win och kött och att sofwa på bara golfwet.

Då de resande i Februari 1736 ankommo till sin bestämmelseort, skildes bröderna Wesley. Carl gick till Frederika, en koloni på St. Simonsön; John stannade i Savannah. Han bodde hos de mähriska bröderna, och ju närmare han blef bekant med dem, destomer tackade han Gud, "som wäl hade skilt honom från tio wänner i England, men också öppnat honom dörren till hela den herrnhutiska församlingen." "Det förekom mig", säger han i sin dagbok, efter att hafwa

öfwerwarit en af deras enkla och högtidliga sammankomster, "som om jag hade blifwit förflyttad tillbaka i en af de församlingar, der man icke wißte om prakt och förmätande, utan der tältmakaren Paulus och fiskaren Petrus innehade talarestolen — i Ande och sanning". Ej mindre intryck gjorde det på honom, då den herrnhutiska presten Spangenberg, af hwilken han inhemtade råd, utan något widare frågade honom, om han kände Jesus Christus, om han wißte, att Han hade återlöst honom och om han kände sig sjelf grundligt. "Jag swarade ja," anmärker Wesley i sin dagbok, "men jag fruktar nu, att det war tomma ord."

Och riktigt nog fick John Wesley under sitt twååriga wistande i Amerika rika tillfällen att lära känna sig sjelf och att inse, att han ännu icke förstod rätt att winna menniskor för Herren, af hwilken han sjelf war fattad, och att "han, som skulle omwända andra, war ännu sjelf i behof af omwändelse". Han war lifwad af det renaste nit och den outtröttligaste ifwer, men han wille befrämja det christliga lifwet hos andra uteslutande på samma asketiska wäg, som han sjelf hade wandrat. Han, den starke, wille icke bära de swagas skröplighet och icke gifwa efter i det minsta; han wille handhafwa den kyrkliga disciplinen med en stränghet, som icke stod i passande förhållande till den af så ytterst blandade elementer nyligen bildade kolonien, och han gjorde förändringar i den bestående kyrko-ordningen, som endast upphetsade sinnena. Hans broder hade icke heller någon framgång, han swigtade under mödorna och kände sig betungad i sin ensamhet; werkliga och förmenta förolämpningar nedtryckte honom ännu mer, och då John på underrättelse härom ilade till honom, fann han honom på sjuksängen. Han återfick likwäl helsan; det hjertliga förhållande

mellan honom och Oglethorpe, som under någon tid upphört, blef återstäldt, men redan i Juli 1736 återwände Carl med depescher från guvernören till England, och så upphörde hans missionswerksamhet i dessa trakter. John Wesley stannade qwar, och wi kunna skönja hans outtröttliga ifwer, när wi af hans egen berättelse erfara, att han hwarje söndag höll morgongudstjenst i församlingen från kl. 5 till ½ 7, höll derefter bön med waldenserna (på italienska, som han hade studerat under öfwerfarten) kl. 9; åter predikan på engelska från ½ 11 till ½ 1, katekisation med barnen kl. 2, eftermiddagsgudstjenst kl. 3, hwarefter han samlade så många som hans boning kunde rymma till läsning i skriften, deltog sedan som åhörare i herrnhutarnes gudstjenst kl. 6. Han satte också gudeliga sammankomster i gång på hwardagarna, gjorde sjelf besök i församlingen från hus till hus och samtalade med barnen i den skola han inrättat. Åt de fattiga i församlingen gaf han så rikliga almosor, att han ofta ingenting hade qwar för sina egna behof.

Under sitt wistande i Savannah gjorde Wesley bekantskap med den unga och mycket bildade miß Hopkey, en slägting till den förste öfwerhetspersonen derstädes, mr. Causton. Hos honom uppkom kärlek till henne och hon syntes beswara den. Wesleys medarbetare Delamotte ansåg förhållandet annorlunda; emedan han icke trodde på uppriktigheten af det religiösa allwar miß Hopkey ådagalade, wäckte han betänkligheter hos Wesley, och han fattade ändtligen det beslut att låta de äldsta i herrnhutiska församlingen afgöra, om han skulle erbjuda henne äktenskap eller icke. Då dessa afstyrkte giftermålet, drog Wesley sig tillbaka, dock icke utan kamp och smärta, och miß Hopkey ingick snart äktenskap med en annan. Någon

tid efter bröllopet warseblef han åtskilligt i hennes uppförande, som han fann klanderwärdt, och gjorde henne uppmärksam derpå. Wesley följde som själasörjare den regel, att en hwar utan undantag, som hade förbrutit sig mot den kyrkliga disciplinen, skulle, då han åter wille åtnjuta nattwarden, anmäla det dagen förut, och då hon nästa gång försummade detta, och icke wille rätta sig efter hwad som fordrades, nekade han henne tillträde till nattwarden. Hennes man mr. Williamson ingaf strax klagomål mot honom och Causton, som, indragen i saken, först hade wisat skonsamhet mot Wesley, tog nu också parti mot honom. Onda och tillika falska rykten utspredos angående hans bewekelsegrunder för att så offentligen blottställa Williamsons hustru för wanära. Stycken af hans förra bref kommo i omlopp och ett dokument uppsattes och undertecknades af mrs. Williamson, hwari det hette, att Wesley hade gjort henne upprepade giftermålsanbud, hwilka hon hade afwisat. Detta föreläses inför rätten, som blifwit sammankallad, och Causton yrkade, att man skulle wärna sig mot det andliga tyranni och det samwetstwång, som wille göra sig gällande. Anklagelselistan mot Wesley omfattade 10 punkter, hwaraf 9 angingo hans förhållande i kyrkliga åligganden i allmänhet. Inför rätten protesterade han, emedan dessa blifwit gjorda af en okyrklig domstol. Deremot önskade han, att hans förhållande mot mrs. Williamson måtte undersökas. Men saken behandlades långsamt och efter ett fjerdedels års förlopp fanns ännu ingen utsigt dertill, att den skulle wara afgjord.

Wesley hade insett, att hufwudändamålet med hans resa till Amerika war wunnet, ehuru han bland indianerna icke förmått uträtta något. Detta i

förening med de ofwannämnda förwecklingarna wäckte hos honom längtan att återwända till England. Han hade icke förbundit sig att längre qwarstanna i kolonien, än han sjelf wille, och hans wänner woro af den mening, att han borde resa. Han bestämde då dagen dertill; öfwerhetspersonerna sökte i början på grund af den oafgjorda processen lägga hinder i wägen för afresan, men han "skuddade stoftet af sina fötter", lemnade Georgien obehindradt i allas åsyn och ankom till London i Februari 1738.

För att införsätta oß i de åtskilliga sinnestillstånd, som Wesley genomgick under denna tidrymd af sin lefnad, och skildra gången i hans egen inre utweckling, gifwer den dagbok, som han redan begynt i Oxford och fortsatte ända till sin död, den bästa anwisning. Den dag, då han beslöt öfwergifwa förbindelsen med miß Hopkey, nedskref han dessa ord i densamma: "Alltid har uppfyllelsen af det bud, som Gud gaf Hezekiel angående hans hustru, förekommit mig mycket swår, men nu känner jag deß swårighet dubbelt; ty äfwen till mig säger Herren: Du menniskobarn, si jag skall genom en plåga taga dig bort din ögons lust, men du skall intet beklaga dig eller gråta eller fälla några tårar" (Hez. 24: 16). Han gör denna bön till Gud: "Öfwergif mig aldrig någonsin åt mitt eget hjertas önskningar och låt mig icke följa mina dåraktiga drömmar." Under det hans owänner i kolonien förtalade honom, satt han, såsom han skrifwer på ett annat ställe, "lugn och wid godt mod hemma, ty han ihågkom ordet: Salig är den man, som tåleligen lider frestelse" (Jac. 1: 12). Under öfwerfarten till England kände han någon tid mörker och betryck i sitt sinne, och han fann orsaken dertill i sin swaga tro. "Ty", säger han, "jag reste

till Amerika för att omwända hedningar, men hwem omwänder mig sjelf? Hwem befriar mig från detta stackars otrogna hjertat? Jag har en herrlig **sommar-religion**; jag kan tala om tron, men ser döden mig i ansigtet, då förstöres min frid och jag kan icke säga med frimodighet: Christus är mitt lif och döden är min winning." Men då detta tillstånd aflöstes af ett frimodigare, skref han: "Många, som tro, att ångest och qwal är en oundgänglig förberedelse till ett sannt christligt sinne, äro måhända af den mening, att jag borde hellre hafwa förblifwit i detta tillstånd, och att denna förtidiga tröst icke war en wälsignelse, utan en förbannelse. Men hwem är du, o menniska, att du wågar försmå den Allsmäktiges wälsignelse för en wanmäktig hypotes? Har Han icke sjelf sagt, att också det är en Guds gåfwa, när menniskan har kraft till att glädja sig af sin gerning? Ja, Gud sjelf trycker sitt insegel på wåra swaga sträfwanden, i det Han understöder oß genom att skänka oß glädje i wåra hjertan." Dock intet skildrar klarare det andliga tillstånd, hwari han ännu befann sig, irrande och längtande efter, att finna den orubbliga grunden för sitt christliga hopp, än den sjelfbekännelse han aflade kort efter att hafwa landstigit i sitt fädernesland. Han öfwerskådar hela sitt lif; han känner, att han kan säga om sig sjelf: "Jag är bewandrad i filosofi och teologi; jag kan tala med färdighet om andliga ting; jag har gifwit mina egodelar åt de fattiga; jag har öfwergifwit wänner, ära, beqwämlighet och fädernesland; har i främmande land prisgifwit mig åt faror, brännande solhetta, trötthet, arbete, mödor och förföljelser. Förskaffar nu allt detta mig tillgång till Gud? Är jag derigenom wälbehagligare för Herren? Ingalunda. Om Guds ord är sannt och om wi skola

blifwa wid **lagen** och **wittnesbördet**, så äro alla dessa saker, änskönt de, helgade genom tron på Jesus, äro rätta och goda, dock ingenting annat än skum och skarn; ty mina egna gerningar, lidande och rättfärdighet äro så långt ifrån att göra tillfyllest för mina öfwerträdelser, hwilka äro flera än mina hufwudhår, att de sjelfwa äro i behof af Guds nåd för att kunna bestå en gång för Hans rättwisa dom. Hwad jag behöfwer är den säkra och fasta tro, att mina synder äro mig förlåtna för Jesu Christi förtjenst skull; denna tro, som ingen kan hafwa utan att weta, om han har den, och som, när han har den, gör, att syndens kropp blifwer till intet, så att han icke mer tjenar synden (Rom. 6: 6), borttager fruktan från menniskan och gifwer henne frid med Gud i känslan af, att Guds kärlek är utgjuten i hennes hjerta genom den heliga Ande."

Det ljus, som hade uppgått för honom öfwer det, som ännu fattades honom och hwarefter han suckade, blef ännu starkare genom den bekantskap han få dagar efter sin ankomst till London gjorde med Peter Böhler, prest i brödraförsamlingen. Åtföljd af honom begaf han sig till Oxford för att besöka sin sjuka broder Carl, och såwäl under resan dit som under sitt wistande der hade han många samtal med denna man om rättfärdiggörelsen af tron utan gerningar. Om dessa samtal säger han: "Genom Guds nåd lärde jag af dem, att jag ännu icke hade den tro, genom hwilken wi allena kunna blifwa saliga." Denna upptäckt oroade honom så häftigt, att han frågade Böhler, om icke det war hans pligt att alldeles öfwergifwa allt predikande. Böhler swarade: "Förkunna tron tilldeß du får den, och får du den, så skall du predika den, emedan du har den." Wesley beslöt sig derför

med mycket bäfwande och hängaf sig åter att läsa nya testamentet för att derefter pröfwa, hwad Gud lärer. Han sjelf förenade sig — i det han erinrade sig en from mans yttrande till honom: "bibeln wet icke om någon privatreligion" — med några andra och bildade ett religiöst samfund, för hwilket reglerna affattades i enlighet med Böhlers råd och trycktes 1738. De höllo sina sammankomster i Fetter=Lane i sällskap med de mähriska bröderna i London och grunddragen i samfundets organisation hade också mycket gemensamt med den herrnhutiska församlingens. Samfundet delades i små afdelningar med 5 till 10 medlemmar i hwarje. Hwarje medlem war förpligtigad att om sitt hjertas tillstånd uttala sig så öppet och bestämdt som möjligt och bekänna sina frestelser och förseelser. En hwar genomgick en pröfningstid, innan han upptogs som medlem; upprepad olydnad mot reglerna medförde uteslutning. Hwarje Onsdagsafton hölls gemensam sammankomst; hwar fjerde Lördag war helgad till bön och åttonde dagen derefter hölls en "kärleksmåltid".

Wesley tillbragte ännu någon tid i wemod och själslidande, tilldeß en bestämd och plötslig förändring försiggick i honom. Han har nedskrifwit i sin dagbok, att han den 24 Maj 1738 på aftonen war i ett sällskap, der man läste Luthers företal till Romarebrefwet. På eftermiddagen hade han warit i Paulskyrkan, der forsången: Utur djupen ropar jag till Dig, Herre. Herre, hör min röst, låt Dina öron akta uppå min böns röst, genombäfwade hans innersta. Då han nu hörde den förändring skildras, som Guds kraft genom tron på Jesus werkar i en menniska, kände han sitt hjerta uppwärmdt på ett underligt sätt. "Jag kände", säger han, "att jag med afseende på min själs fräls=

ning endast och allenast satte min tillit till Christus, och jag hade den wißheten, att Han hade tagit alla mina synder ifrån mig och förlossat mig från syndens och dödens lag." Fridens ljus kom öfwer hans hjerta, twiflets mörker flydde. Också hans broder Carl hade genom umgänge med Böhler blifwit wäckt till att fördjupa sig och finna hwila i den wigtiga artikeln om rättfärdiggörelsen af tron, och genom att läsa Luthers utläggning öfwer Galaterbrefwet blef han förwånad, öfwer huru långt den Engelska kyrkan hade bortkommit från densamma.

John Wesley beslöt kort tid derefter att besöka den herrnhutiska församlingen, med hwilken han kände sig i anden beslägtad, i hennes hemland. Han reste då genom Holland först till slottet Marienburg i närheten af Frankfurt, der grefwe Zinzendorf, som på den tiden war förwisad från Sachsen, uppehöll sig i en liten herrnhutisk församling. Det blef ett broderligt möte mellan dessa båda män. Den ena lärde snart känna den andras högst olika individualitet; de kommo icke heller öfwerens om alla christendomens trosläror, men de kände sig dock båda genomträngda af en och samma ifwer för ett och samma mål: att wäcka ett werkligt christligt lif bland menniskorna och samla dem i ett lefwande kyrkligt samfund. Fjorton dagar uppehöll Wesley sig bland en kyrkas medlemmar, "hwilkas samtal woro om himlen, hwilkas ande war mildhet och kärlek, hwilkas christendom war långt skild från det skuggwerk, som wanligen benämnes med detta namn, ehuru det hwarken förer till hjertats renhet eller till lifwets heliggörelse enligt Frälsarens exempel — en christendom, hwarom den hednista kejsaren Julianus kunde hafwa sagt: 'Sen I, huru dessa christna älska hwarandra.'" Derpå reste han till Herrn-

hut, der han dagligen umgicks med de äldste och den från Georgien återkomna predikanten David. "Gerna hade jag," säger han, "tillbragt hela mitt lif här, men Herren kallade mig att arbeta i en annan del af sin wingård." Stärkt i föresatsen att aflägga wittnesbörd om Guds nåds evangelium återwände han i September, för det mesta till fots, likasom han ock på samma sätt gjort sin bortresa.

Hurudant war det religiösa tillståndet i Engelska kyrkan wid denna tid? Wi kunna icke skildra här widlyftigt hwarken dess ljussidor eller dess långt starkare skuggsidor; klagomål öfwer dessa ljödo från de mest ansedda män. Biskop Leighton skildrade kyrkan på sin tid såsom en skön kropp utan själ; biskop Burnet klagade ej blott deröfwer, att presterna woro försumliga i sitt werk och utan stränghet i lefwernet samt litet aktade i samhället, utan också deröfwer, att den lättsinniga, smädande och otrogna riktningen, som herskade i Frankrike, hade inträngt i landet och fann målsmän bland dess författare. En hop skriftställare (deisterna) sträfwade med allwar och kraft att wisa, att den naturliga religionen war den fullkomliga och den enda behöfliga, och att christendomen antingen icke war annat, eller om den wille gälla för annat, war den blott ett prestbedrägeri eller ett redskap för konungamakten. Den stora massan af folket war i städerna njutningslysten och iakttog endast gudstjenstens yttre former, på landet woro de deremot råa och fullkomligt okunniga. Det war således ett widsträckt fält för dem, som i andelig wärme och kraft kände sig kallade att åstadkomma en förändring.

Georg Whitefield hade gått förut på den bana, som bröderna Wesley nu stodo färdiga att beträda. Han hade, som förut är nämndt, wid en ålder af 18

år blifwit upptagen bland methodisterna. Han hade insett nödwändigheten af att blifwa en ny menniska; han sträfwade att blifwa det genom det strängaste asketiska lefnadssätt. Under de flesta dagar i weckan bestod hans föda endast af groft bröd och the. Han tillbragte hela dagar och nätter, utsträckt på jorden, i stilla och ljudelig bön. Stundom hade han en känsla i själen, "som om han hade warit inpressad i det trångaste pansar", och under bönen framströmmade ångstswetten. Sjuk till kropp och själ kämpade han sex weckor, tilldeß "Gud tog ångrens börda ifrån honom och han kände en ström af glädje och frid frambryta i sitt inre." Enligt läkarens råd, som hade bewisat honom hjelp, reste han nu till Gloucester, och der läste han uteslutande den heliga skrift samt erhöll dagligen nytt ljus och lif. Den ifwer han jemwäl ådagalade för sjuka och fångar gjorde biskop Benson uppmärksam på honom, och han tillkännagaf för honom i ett samtal, att han ansåg det för sin pligt att ordinera honom, om han önskade det, ehuru han war endast 21 år gammal. Efter mycken kamp med sig sjelf och förberedelse mottog han ordinationen den 20:de Juni 1736 och "hängaf sig med kropp och själ åt Guds helgedoms tjenst." Han besteg första gången predikstolen i sin födelsestad, och det intryck han här utöfwade war så kraftigt, att man beklagade sig för biskopen, att 15 personer råkat i wansinne genom hans predikan. "Man må önska", swarade denne, "att denna wansinnighet icke upphört till nästa Söndag." Kort tid derefter blef han kallad till London för att predika i Towerkyrkan under prestens frånwaro. Hans ungdom försatte församlingen i förwåning, hans kraftiga uppmaningar till bättring wäckte owilja hos en del, men kyrkan blef snart öfwerfull. "Han predikar

som ett lejon", yttrade en man af allmogen bland hans åhörare. — Af alla en wältalares naturgåfwor war han i besittning: en stark och wälklingande röst, en flytande tunga, lifliga och uttrycksfulla miner och åtbörder, en wärdig hållning. Men hans kraft bestod icke häri, utan i hans fromhet, hans rena andliga nit och hans uppriktiga omsorg om menniskornas frälsning. Hans åhörare grepos af hans glödande tal liksom af ett Guds ord till omwändelse, då han framdrog dem för Guds domstol, uppenbarade för dem hjertats syndiga hemligheter, eller då han med en styrka i inbillningskraften, hwarigenom allt blef liksom närwarande, skildrade för dem Frälsarens lidande och död. Han förstod att träffa den enskilda midt i den talrikaste församling och tala till honom såsom i enrum. Ofta hämmade tårar hans tal: "huru kan jag låta bli att gråta", utbrast han en gång, "då I icke wiljen gråta öfwer eder sjelfwa." Exempel ur det werkliga lifwet, som han ofta anförde, gjorde hans föredrag lättfattliga för alla och fängslade jemwäl så uppmärksamheten, att det, såsom en skeppstimmerman en gång uttryckte sig, war omöjligt att under Whitefields predikan, såsom under andras, fortsätta att bygga på sina skepp. Hans öfwerbewisningsförmåga war stor. Härpå meddelar Franklin ett exempel från Whitefields senare wistelse i Amerika, hwilket wi wilja anföra. Den lugna filosofen hade bestämdt beslutat sig för att icke bidraga det ringaste till uppbyggande af ett barnhem i Savannah, för hwilket Whitefield arbetade. Han åhörde en af hans predikningar och märkte, att han ämnade begära bidrag. Han beslöt åter att icke låta öfwertala sig genom hans tal, men deß hänförande makt war så stor, att Franklin wid

deß slut gaf ej blott alla de koppar- och silfwerpenningar han hade med sig, utan äfwen 5 guldmynt.

Whitefield hade förkunnat ordet omkring ett års tid än i London, än i Oxford och än i en landsförsamling, då John Wesley uppmanade honom från Georgien att blifwa hans medarbetare der. Han samtyckte, tog afsked af sina slägtingar och sin bedröfwade moder, predikade i Bristol och London för ett sådant tillopp af menniskor, som före dagningen strömmade till kyrkan, att dörrarna måste besättas med wakt, och med ett sådant bifall, att öfwer 1000 pund inflöto såsom friwilliga gåfwor till fader- och moderlösa barn. Många utbrusto under hans afskedstal i gråt, och i Bristol ledsagades han till sitt hem af en talrik hop. Hans utomordentliga popularitet och hans uppenbara umgänge med dissenterna wäckte owilja hos en del af Londons presterskap, och man ämnade förbjuda honom predikstolen, då han i slutet af år 1737 inskeppade sig till Georgien. Härwid inträffade, att det skepp, som förde honom från England, seglade förbi ej långt från landet ett annat, hwarpå John Wesley återwände från Georgien, utan att de wißte, att de woro hwarandra så nära. I Savannah mottogs Whitefield wänligt och tillwann sig inbyggarnes kärlek, under det halfår han wistades der. Då han ännu ej war ordinerad till prest *) och planen att upprätta ett barnhem i Georgien icke kunde utföras, utan att i England insamlades bidrag, reste han tillbaka och ankom efter en ytterst beswärlig resa till London i slutet af år 1738, och alltså woro nu methodisternas ledare åter samlade.

---

*) I engelska, likasom i methodist-kyrkan, eger en dubbel ordination rum: till diakon och till presbyter (prest).

Det motstånd, som hos den biskopliga kyrkans presterskap hade börjat wisa sig före Whitefields afresa till Georgien, mötte allt mer wid bröderna Wesleys uppträde efter Johns återkomst från Herrnhut. Deras förkunnande af nåden och den inre wißheten om densamma, som en hwar skulle söka uppnå genom tro och bön, gaf anledning till, att det efterhand blef dem förbjudet att beträda hufwudstadens predikstolar, hwadan de måste predika i privathus. Biskopen i London, Gibson, som war wänligt sinnad mot dem, gaf dem det wälmenta rådet, att de skulle undwika anstötliga yttranden, men John bad i sin dagbok Gud bewara sig för det, "som werlden kallar christlig wishet." Whitefield hade blifwit ordinerad, men dröjde i England för att samla förutnämnda penningbidrag. "Hwarföre will du resa till Amerika," hade några af hans wänner frågat honom redan då, när han fattade beslut att blifwa missionär, "hafwa wi icke öfwerflöd på wildar härhemma? Har du lust att omwända sådana, så finnas grufarbetare nog i Kingswood." Detta yttrande hade Whitefield icke glömt, och han beslöt att resa till Kingswood. Härmed menas en skogstrakt i närheten af Bristol, rik på kolgrufwor, med en beryktad, rå och okunnig befolkning, "som hwarken fruktade Gud eller menniskor". Ingen kyrka fanns på stället och icke heller någon religionsundervisning. Den 17 Februari 1739, en Lördagseftermiddag, besteg Whitefield höjden Rose Green och höll derifrån en predikan för dem, som genom denna nya och öfwerraskande företeelse hade samlats. Ett par hundra menniskor woro wäl närwarande. Dock war isen bruten, och hwad som war begynt efter Whitefields fria wal skulle snart blifwa en hel följd af twingande omständigheter. Ty då han återkom till

Bristol uppkallades han inför stiftets kansler, som erinrade honom derom, att han ej hade tillåtelse att predika. Whitefield påstod, att den lagen war upphäfd, och att en ordinerad prest icke behöfde någon tillåtelse. Då kansleren förnekade detta, yttrade han: "Det gifwes också en lag, enligt hwilken det är alla prester förbjudet att besöka winkällare och att spela kort, hwarföre wakar man icke öfwer denna lags efterlefnad?" "Dock", fortfor han, "lagligt eller olagligt, jag måste fortfara som jag har begynt". "Och jag", swarade kansleren, "måste, om ni fortfar, begynna med att suspendera er och sluta med att afsätta er." Härmed skildes de. Whitefield fröjdade sig i den tanken, att han skulle få lida, icke för sin förbrytelse, utan för sanningen. "Jag wäntar", säger han i ett bref från den tiden, "band och smälek, men går mitt öde frimodigt till mötes". Hwad han wäntade uppfylldes icke; den tyranniska och intoleranta kyrkostyrelsens tider äro förbi. Ju oftare han predikade i Kingswood, desto talrikare blefwo hans åhörare, och der samlades slutligen 15 till 20,000 menniskor omkring honom. Den fria himmelen och den obehindrade utsigten öfwer ängar och fält, den widt omkring ljudande sången, den högtidliga tystnad hos de lyßnande åhörarne, af hwilka många hade stigit upp i träd och häckar, gjorde ett kraftigt intryck på Whitefields sinne; han började att tala som Anden ingaf honom, och erfor "att i ett troende hjerta är ett lefwande watten". Några ansedda män i Bristol bådo honom predika på en rymlig grön plats i staden; det wäckte wäl i början skratt och skämt att se honom stiga upp på ett bord, men allwaret fick snart öfwerhand.

Emellertid kom tiden, då Whitefield skulle resa tillbaka till Georgien, och han uppmanade derför John

Wesley att utan dröjsmål komma till Bristol för att träda i hans ställe. Denne kunde icke straxt bestämma sig och tog sin tillflykt till ett medel, som han ofta anwände i twifwelsmål, att nämligen slå upp bibeln och låta det ord, hwarpå ögat först föll, afgöra saken. Då utsagorna denna gång endast förökade hans owisshet, bestämde han sig för en lottkastning, hwilken utföll så, att han reste till Bristol. Whitefield tog nu afsked, och erfor från alla håll att hans predikan hade werkat. Inwånarne i Kingswood woro willige att för egna medel uppbygga ett skolhus, och Whitefield lade på deras anmodan sjelf grundstenen dertill. Wesley, hwilken, såsom han yttrar, "hittills hållit så strängt wid antagna seder och bruk, att han nästan betraktade det som en synd att förkunna frälsningen utanför en kyrka", beslöt sig för att hålla en predikan från en höjd utanför Bristol, och då detta hade skett, fröjdade han sig äfwer "att wara ett redskap i Guds hand att föra ordet till tusentals menniskor, som måhända aldrig besökt någon kyrka." Han predikade derefter dagligen under bar himmel i omgifningarne af staden. Den uppskakande kraften i hans predikan wäckte syndens kännedom hos åhörarne och framkallade hos flera af dessa en så plötslig och öfwerwäldigande sinnesrörelse, att densamma också angrep kroppen, så att de utbrusto i högljudda suckar och ångestrop och stundom föllo till jorden i krampaktiga ryckningar. Dessa händelser wäckte ett utomordentligt uppseende, och öfwer desamma fäldes de mest olika omdömen både onda och goda. John Wesley sjelf fröjdade sig öfwer dem såsom Guds Andes werkningar och nya födelsens smärtor. Hans äldre broder Samuel, som med öfwerwägande förstånd och eftertanke i karakteren redan länge synes icke hafwa

kunnat finna sig nöjd med brödernas entusiastiska andliga nit och redan wid deras första berättelse om det hos dem skedda nådens genombrytande uttalat för andra sitt bekymmer deröfwer, att de skulle falla i swärmeriets willfarelser, började en brefwexling med John om dessa oförklarliga yttringar, hwilket emedlertid icke rubbade dennes öfwertygelse om deras wäsende, men deremot, dock blott för en kort tid, afswalade det innerliga förhållande mellan bröderna. John Wesley tog ofta sin tillflykt till bönen, då själsångsten hos några blef så stark, att de syntes kämpa med döden och helwetet, och han kände sig öfwertygad om bönens kraft, när de uppstodo och aflade wittnesbörd derom, att de hade en inre wißhet om nåden. Det war isynnerhet hos den qwinliga delen af hans åhörare, som denna bättringskamp wisade sig med en häftighet, som gränsade till raseri, så att Wesley sjelf yttrade: "Jag har sett fallandesjuka, som woro mindre gräsliga att se på än dessa." Carl Wesley erkände, att dock icke alla dessa händelser woro Andens kraftiga werkningar, men att de stundom woro friwilliga, stundom tillgjorda; en ung piga i Bristol tillstod sålunda, att hon blott hade fått kramp för att leda Wesleys uppmärksamhet på henne. Han sökte derföre att dämpa och twinga dessa rörelser i församlingarna, lät, som han sjelf berättar, bortföra de af dessa krampaktiga ryckningar angripna på ett serskildt ställe, och hindrade derigenom åtminstone den sympatetiskt smittande kraften, som alla dylika krampaktiga ryckningar hafwa. Emellertid stodo icke dessa och dylika företeelser ensamma i kyrkans historia; de hade förut wisat sig bland puritanerna och qwäkarna i England, bland hugenotterna i Sevennerna; de yttrade sig i olika styrkegrad hos olika personer, och

det är derföre ganska swårt att alldeles träffa det rätta angående deras wäsende, likasom de ännu, så ofta de äfwen wisa sig i methodistsamfundet, nämligen wid de stora fältmötena i Nordamerika, än bestämmas såsom omedelbara werkningar af den heliga Andes i likhet med Andens utgjutelse öfwer apostlarna på pingstdagen, än fördömas såsom framkonstlade öfwerdrifna ansträngningar. John Wesley sjelf lade, synnerhet på sednare tiden, ingen afgörande wigt på dessa utwärtes rörelser; han erkände först då deras skakning som uppenbarelser af Anden, när de åtföljdes af en waraktig religiös sinnesändring och densammas i lefnaden synbara frukter. Att dessa wid mångfaldiga tillfällen werkligen bewisade sig såsom den blifwande wälsignelsen af methodisternas bättringspredikan, det måste till och med deras häftigaste motståndare medgifwa.

I det antalet af methodistsamfundets medlemmar betydligt ökades genom de ständiga wäckelserna, som wäcktes af deras predikningar, kände man i Bristol behof af ett särskildt församlingshus, och grundstenen dertill lades i Maj 1739. John Wesley såg sig nödsakad att sjelf öfwertaga ledningen af byggnadsföretaget och ombesörja arbetarnes aflöning, hwarigenom han råkade i en betydlig skuld. Dock tröstade han sig dermed, "att jorden är Herrens och hwad derpå är", och fortsatte frimodigt sitt arbete. I Fetter-Lane hade wid samma tid uppkommit twistefrågor, i det några af methodisterna, som träget ransakade skriften, menade sig finna stöd för det påståendet, att lekmän hade rättighet att predika och förwalta sakramenterna. Carl Wesley uttalade sig med ifwer deremot och uppmanade John att från Bristol, der han ännu war, begifwa sig till London för att hjelpa honom. Hos

ingen af dem fanns då någon aning om, att de sedan skulle antaga, hwad Carl då kallade "förderfliga nyheter"; de höllo sig då ännu strängt till den herrskande kyrkans stadgar, och det war blott derföre, att de woro kyrkans inwigde tjenare, som de ansågo sig berättigade att predika. Whitefield hade i London före sin afresa gjort början med att predika under bar himmel, nämligen om Söndagarna i Moorfields, då en samlingsplats för boxare, marktschrejer och den råaste delen af folket. Detta kallade han "att angripa djefwulen i hans starkaste platser." Dock lyckades det honom att äfwen der framkalla uppmärksamhet och andakt. I Kennington-Common der han predikade om hwardagarna, såg man stundom omkring hundra wagnar, många till häst och 30—40,000 menniskor till fots, och han insamlade betydliga bidrag till barnhemmet, en enda afton 47 pund, af hwilka tio i halfpence. Ehuru hans predikningar woro uppfylda af Andans och kraftens bewisning, framkallade de nästan aldrig sådana uppträden bland åhörarne som Wesleys, och, då det någon gång skedde, blef han mera bedröfwad än glad deröfwer. Carl Wesley hade nu också walt en kringresande predikants kall och werkade än i London, än i Bristol, och John intog Whitefields plats i Moorfields och Kingswood, då denne i Augusti 1739 afseglade till Amerika. Wesleys moder kände sig wid denna tid dragen till methodisternas samfund genom en inre erfarenhet, och detta steg bedröfwade Samuel Wesley mycket. Han uttalade sitt bekymmer i ett bref till henne, hwari han tillika förutsade, att det skulle komma till en brytning mellan methodisterna och kyrkan. "Jag fruktar icke", skref han, "att kyrkan skall exkommunicera John och Carl, men deremot att de skola exkommunicera kyr-

kan." Det war hans sista ord i brödernas sak, ty han dog 3 weckor derefter.

Fullbordandet af församlingshuset i Bristol erfordrade betydliga penningemedel, som icke kunde åstadkommas utan genom allas förenade bidrag. Det förslag, att hwarje methodist skulle dertill erlägga en penny i weckan, blef derför antaget; samfundet i Bristol indelades i klasser och för hwarje sådan utsågs en föreståndare, som skulle uppbära medlen. Wesleys praktiska blick insåg den stora fördel han kunde draga af denna inrättning för den högre andliga sammanhållningen och indelade nu ocksa samfundet i London i klasser under fromma och förståndiga föreståndare, som skulle waka öfwer medlemmarnas förhållande och gifwa dem råd och förmaningar wid weckobesöken. Då det wisade sig wara omöjligt för föreståndarne att besöka alla hwarje wecka, antogs snart den förändring, att medlemmarna i hwarje klaß samlades en gång i weckan tillika med föreståndaren, och dessa sammankomster, i hwilka afdelningens gemensamma angelägenheter undersöktes, slutades med sång och bön. Huru mycket detta bidrog till att styrka samfundsanden och den ömsesidiga förtroligheten är ögonskenligt, och Wesley kunde aldrig nog prisa Herren för denna återuppwäckelse af församlingslifwets christliga ordning i gamla tiden.

Under det methodistsamfundet sålunda wann styrka inåt genom dessa inrättningar, började det wid samma tid häfda sin sjelfständighet utåt och fasthålla sina egendomliga troslärор med en sådan stränghet, att den broderliga samwerkan med brödraförsamlingen afbröts. Wesley hade i början känt sig så kraftigt genomträngd af det fromma lifwets yttringar i denna församling, att deß egentliga troslärор hade blifwit

mindre påaktade af honom. Men i dessa war dock angifwen en egendomlig riktning i christendomen, som, ytterligare fullföljd, syntes Wesley förkastlig. Angående friden och glädjen i den heliga Ande, som måste wara en följd af tron på Christi döds försonande kraft, angående den mildhet och kärlek, som måste wara trons frukter, war Wesley fullkomligt ense med herrnhutarne. Men i deras församling i London föredrogos tillika andra läror, nämligen af den dåwarande föreståndaren wid namn Molther, hwilka syntes Wesley wara af en farlig mystisk natur och som han i lång tid motarbetade i sjelfwa församlingarna. Molther påstod att wägen till att få inre wißhet om nåden endast och allenast skulle bestå i "att wara stilla i anden och wänta på Herren", widare att det icke fanns grader i tron, och att menniskan, innan hon hade undfått en wiß och fast tro, icke borde nyttja nådemedlen, utan skulle afhålla sig från bön, fasta, bibelns läsning och deltagande i den offentliga gudstjensten, emedan allt detta icke war annat än att söka sin frälsning i utwärtes gerningar. Wesley försökte flera gånger att öfwerbewisa församlingen om dessa satsers oriktighet, men förgäfwes. Han uppläste dessa en dag under år 1740 ännu en gång och sade: "Nu är intet annat för mig att göra än öfwerlemna åt Herren dem, som hylla dylika willfarelser" och lemnade huset med de orden: "En hwar, som tänker som jag, följe med". En mindre del af församlingen följde, och nu började methodisterna att hålla sina egna församlingar i ett hus nära intill Moorfields, som Wesley redan förut hyrt för detta ändamål. Brytningen war nu skedd, och Wesley war af en allt för stark karakter för att en ny förening skulle kunna komma till stånd, ehuru flera af hans

wänner bland herrnhutarne uppriktigt önskade det, ja sjelfwa hans broder, som enligt Johns utsago war för någon tid "som den blinda Simson bland filisteerna". "Det förundrar mig", sade han efter en sammankomst med Böhler, som hade kommit till England för att bilägga striden, "att jag har kraft att stå emot, ty blotta åsynen af dessa män rörer mitt hjerta och jag längtar efter att wara med dem, och dock tillbakahåller mig något från dem." För öfrigt war i Wesleys uppfattning af christendomen en punkt, som ingen af herrnhutarnes ledare kunde förlika sig med, nämligen hans lära om de trognas fullkomlighet. Både Spangenberg och Böhler fasthöllo den läran, att "den gamla menniskan" blifwer i oß ända till döden, ehuru den nya, som är född i den troende, är starkare än den förra, och Böhler yttrade: "Den gamla menniskan är som en gammal tand, den man icke kan uttaga med roten. Bruten och stympad blir den dock sittande och då och då tillfogar hon oß ondt." Wesley påstod deremot, att den troende borde före sin död kunna wara alldeles heliggjord och förlossad från alla synder. Grefwe Zinzendorf kom sjelf till England och hade en sammankomst med Wesley, hwarwid denna punkt togs i öfwerwägande, men ingenting uträttades. I sina tryckta dagböcker uttalade Wesley sig några år derefter mycket bestämdt angående de punkter i herrnhutarnes lära, som han icke kunde förlika med Guds ord, men erkände tillika willigt allt, som ingaf honom aktning och kärlek. Zinzendorf lät derpå offentliggöra den förklaringen, "att han icke stod i någon förbindelse med John och Carl Wesley eller med deras wänner", och alltså war förbindelsen å båda sidor upplöst. Efter den tiden framdrog nu Wesley lika kraftigt bristerna hos samfundet, som han

förut hade beundrat deß förträfflighet, och i det han i sina dagböcker lät införa affallna herrhutares beskyllningar mot samfundets sedlighet, och enligt dessa skildrade sina motståndares christendom i det hela, glömde han rättwisans och billighetens fordringar. Dock — striden med herrnhutarne förlorar sig i den långt större och häftigare konflikt, hwari methodisterna råkade med den herrskande kyrkan i England. Densamma wilja wi nu betrakta; till den knyter sig methodismens widare utweckling.

Intill slutet af år 1740 hade bröderna Wesley ännu icke egentligen sträckt sin predikowerksamhet utom den krets af ställen, som förut äro nämnda. Men under det följande året företogo de stora resor i det norra och westra England och predikade i Newcastle, i åtskilliga trakter af York-, Leicester- och Staffordshire, i Wales och i Cornwall. Detta beständiga ombyte af wistelseort och samfundets tillwäxt i de olika städerna förmådde dem att se sig om efter flera medhjelpare. Men bland kyrkans prester wisade mycket få sig williga att träda i förbindelse med dem. Twärtom betraktade man på många ställen med mißtänksamhet och owilja de arbetare, som okallade trängde sig in i församlingarna. "Presterna skildrade dem", säger Wesley, "offentligen såsom papister, kättare, sammansworna mot konungen och fäderneslandet; de nekade ofta sådana tillträde till Herrans nattward, hwilka hade slutit sig till methodisternas samfund och skilde många från deras syßlor genom att öfwertala sockneboarne att gifwa methodisterna af den tjenande klassen afsked. Följden häraf war, att flera af de wäckta, trötta wid plågeriet, återwände till deras förra lefnadssätt." Deßutom war det i sjelfwa det methodi-

stiska predikosättet, i deß sträfwande att framkalla ögonblickliga och häftiga sinnesrörelser grund nog att frukta, att wäckelsen på många ställen skulle blifwa ett öfwergående werk utan att slå djupare rot. Wesleys klara blick insåg snart detta. "Genom de mest uppskakande exempel", yttrar han, "hwilka jag råkade ut för i alla delar af England, blef jag mer och mer öfwertygad om, att djefwulen sjelf icke kunde önska någonting innerligare, än att menniskorna på en plats först blefwe till hälften wäckta och derpå öfwerlemnade åt sig sjelfwa." Han gjorde den bittra erfarenheten, att när han återkom till stället, der han hade utsått säden, hade mycken säd fallit på wägen och blifwit uppäten af foglarna, eller förbränd af solen eller förqwäfd af törnen. Medlemmar utgingo ur samfundet, derföre att de icke wille låta håna sig, eller derföre att deras wänner öfwertalade dem dertill; andra affällo, derföre att det sades så mycket ondt om samfundet; eller derföre att de woro rädda för att förlora sin fattighjelp, och Wesley insåg nödwändigheten af, att den hos många wäckta längtan efter pånyttfödelse måtte styrkas och ledas af deras beständiga bistånd, hwilka sjelfwa woro pånyttfödda. Men att låta lekmän öfwertaga själawården i hela deß utsträckning, det stridde ännu fortfarande mot Wesleys egna grundsatser, emedan han ingalunda wille motarbeta den engelska kyrkan, och icke heller wille, att methodisterna skulle anses såsom dissenters, som hade skilt sig från kyrkan. Ända från början hade han i högsta grad wisat både gudsfruktan och foglighet i sitt förhållande till kyrkan. Methodisternas gudstjenster höllos aldrig på samma tid som den herrskande kyrkans, och både John Wesley och hans broder förmanade enträget sina åhörare att bewista

gudstjensterna i socknekyrkorna och anamma nattwarden der. Men ju starkare och tydligare motsatsen framträdde mellan methodistsamfundet med deß lefwande erfarenhetschristendom och den engelska kyrkan med deß döda bokstafstro, desto mera sällan upprepades i följd häraf dessa förmaningar. Sålunda blefwo methodisternas ledare, ehuru icke utan kamp deremot, twingade in på en annan wäg.

I Kringswood hade John Wesley 1741 tillsatt Connick och i London Maxfield, unga mycket begåfwade män, till att föreläsa skriften och hålla bön med församlingarna. Maxfield började under allmänt bifall att predika, medan John Wesley war borta. Denne skyndade då till London för att förbjuda honom det. Men hans gamla moder sade: "Du wet, huru jag alltid har tänkt, och kan derföre icke hysa fruktan för, att jag skylle hylla sådana saker; men se wäl till, huru du beter dig mot denna man, ty han är wißt likasåwäl som du kallad af Gud till predikant. Pröfwa först, hwad frukt hans nit har burit, och hör honom predika." Wesley följde sin moders råd och wågade derefter icke förbjuda Maxfield att fortfarande predika. Från denna dag lät han flera lekmän tjena med honom i evangelium. Det war sådana, som genom en inre ofta lång och hård födelsekamp hade tillegnat sig den christliga tron, som de förkunnade; män, för hwilka det gick af sig sjelf att wittna för andra om hwad de hade erfarit; i hwilka en öfwertygelse lefde med en sådan wärme och fasthet, att de woro williga att uppoffra allt för att göra den gällande. John Wesley utgaf sedermera lefnadsbeskrifningar öfwer dessa hans medarbetare, och Southey har upptagit flera af de märkwärdigaste i sitt werk.

En af de första lekmannapredikanter war John Nelson, öfwer hwars tidigare lefnad wi här wilja meddela en kort skildring. Han war en murare från Yorkshire, uppfostrad af en from fader; han gifte sig tidigt och lyckligt, hade rikelig bergning genom sitt arbete; men ehuru han hwarken hade olyckor eller sorger, war dock en beständig oro i hans inre, en fruktan för domen, som ofta uppwäckte hos honom den önskan, att han aldrig hade blifwit född. Han gick från den ena kyrkan till den andra i hopp om att finna det, som kunde uppfylla tomheten i hans själ; han hörde dissenterna, höll sig till katolikerna, men han fann icke hos dem hwad han sökte. Så lefde han en tid bortåt, tröstande sig med gudelig läsning och bön, dock utan frid, tilldeß han fick höra John Wesley predika första gången i Moorfields. "Det war en wälsignad morgon för hans själ." Hwarje ord han hörde war såsom taladt till honom; då Wesley frågade: "Hwem är du, som nu känner och erkänner din inre och yttre ohelighet? Dig söker jag, dig behöfwer jag för min Herre; kom, fatta mod, tro på Herren Christus, och du, också du är försonad med Gud", war intrycket, som werkades härigenom hos honom, afgörande. Detta märkte hans bekanta, som hyste en lyckligtwis ogrundad fruktan för, att hans beständiga religionsgrubbel skulle bringa både honom och hans familj i armod, och derföre mumlade de sinsemellan, att det skulle wara godt, om någon wille hjelpa denne Wesley af med hufwudet, på det han icke måtte ruinera den ena familjen efter den andra. Nelson lät icke detta tal ändra sin tro; han wägrade också att arbeta en Söndag, ehuru arbetet pågick i den kungliga skattkammaren och skulle werkställas med hast, och då uppsyningsmannen sade: "så

gör dig då religionen upprorisk", swarade Nelson: "Nej, min herre, den gör mig twärtom till en bättre undersåtare; konungens wärsta fiender äro de som begå sabbatsbrott, de som äro drinkare och brottslingar, ty de nedkalla Guds dom öfwer konung och land." Man hotade att taga arbetet från honom; han swarade, att han wille hellre swälta än wetterligen synda. Hans bestämdhet wann seger och arbetet fortsattes icke den Söndagen. Nitet att wäcka andra war så stort hos honom, att han gaf en af sina kamrater penningar för att förmå honom att gå och höra Wesley predika. Sjelf fick han kort derefter tillfälle att tala med Wesley, som wid afskedet fattade hans hand, såg honom i ögonen och bad honom akta sig för att utsläcka Anden. Då han derefter återwände hem till sin moder och hustru i Bristol och började omtala hwad som hade försiggått i hans själ, blefwo dessa så oroliga öfwer hans bekännelse, att hans moder utbrast: "du är galen." Han swarade: "Gud ske lof, jag är förändrad." Hwad som uppfyllde hans själ kunde han ej förtiga, han började att werka på sin familj, och det lyckades honom att wäcka dem till tron, derefter på sina grannar och slutligen började han predika wid sin husdörr för en stor församling. Han underrättade Wesley härom; denne kom och hörde honom och "fogade sig under Herrens bud" genom att tillåta honom predika.

Då Wesley började sina resor i England fanns det, som Southey anmärker, ännu ingen chaussé och ingen postwagn gick längre än till York. Han reste derföre till häst. För att anwända hwarje ögonblick läste han, under det han red, men efter att derunder hafwa fallit från hästen flera gånger bortlade han denna sed. Hans resor woro ofta mycket beswärliga

och farliga, isynnerhet dem han företog genom de till hälften uttorkade träsken i Lincolnshire och på de igensnöade gropiga wägarna i Northumberland. Under hans wistelse i Cornwall wisades honom sällan någon gästwänlighet af befolkningen, oaktadt de gerna hörde honom predika; han war derföre glad att finna så många wilda bär i ett land, "der han war beswärad af hunger och hade så litet att stilla den med." I tre weckor sof han och hans följeslagare Nelson på bara golfwet, och en morgon wände han sig till denne skämtande: "Låtom oß wara wid godt mod broder, jag har ännu en hel sida, på hwilken huden icke har gått af." Dock öfwerallt, der fasta församlingar bildades, mottogs han med wördnad, tillgifwenhet och tacksamhet, och han hade beständigt under sitt umgänge med menniskor af alla stånd och wilkor tillfälle att omedelbart erfara, hwilken tillit hans uppriktiga och kärleksfulla wäsende ingaf och hwilken kraft det war i hans fasta tro till att ocksä styrka andra i sorg och nöd.

Wesleys dagböcker gifwa fortlöpande underrättelser om hans resor och de märkwärdigaste tilldragelser, som inträffade derunder. Då han kom till Newcastle i Maj 1742, blef han förwånad öfwer att finna så många druckna och så många till och med små barn, som utstötte förfärliga eder. Han kunde icke erinra sig hafwa upplefwat någonting dylikt. En Söndagsmorgon gick han derföre med sin reskamrat John Taylor till Sandgate, det fattigaste qwarteret i staden, och började sjunga den 100:de psalmen på öppen gata. 3 eller 4 personer kommo ut ur husen för att se hwad det war. Han började predika öfwer Es. 53: 5 och wid slutet af predikan war samladt ett antal af 12—1500 menniskor, som stirrade på honom med förundran. Han sade då till dem: "Om I ön-

sken weta hwem jag är, så är mitt namn John Wesley. Kl. 5 i eftermiddag will jag med Guds hjelp åter predika här." Då han infann sig på den utsatta tiden, fann han en så stor mängd samlad, att han hwarken i Moorfields eller Kennington hade sett så många på en gång. Hans predikan gjorde intryck och då han hade rest, kom Carl Wesley och ordnade församlingar. Några månader derefter började man bygga ett församlingshus och ett barnhem, som enligt beräkning skulle komma att kosta 700 pund; denna summa insamlades småningom genom friwilliga bidrag.

I Epworth, som Wesley kort derefter besökte, nekade presten honom att predika i kyrkan, hwarjemte han bemötte honom med mycken råhet. Han lät då en underrättelse utgå, att han på eftermiddagen wille predika på kyrkogården. "Jag tog min plats", säger han, "på min faders grafsten och ropade högt: Guds rike är icke mat och dryck, utan rättfärdighet och frid och fröjd i den heliga Ande." Detta skedde den 6:te Juni. "Några dagar derefter", så berättar Wesley, "red jag till en närbelägen stad för att aflägga besök hos fredsdomaren, en ädel och förståndig man. Man hade nämligen berättat för mig i Epworth, att deras uppretade grannar hade fört en hel wagn af dessa så kallade nya kättare till domaren för att anklaga dem och låta straffa dem. Då nu domaren frågade, hwad dessa menniskor hade gjort, tego alla. Ändtligen sade en: "Ack jo, de wilja wara bättre än alla andra och bedja från tidigt på morgonen till sent på aftonen." Derpå frågade domaren åter: "Men hafwa de då icke gjort annat?" En gammal man sade: "Jo, med Eder Höghets tillåtelse, de hafwa omwändt min hustru, ty innan hon umgicks med dem, hade hon en

förskräcklig tunga i halsen, men nu är hon stilla som ett lam." "Fören dem tillbaka", ropade domaren, "fören dem tillbaka och låten dem omwända alla de andra sqwallersjuka bland qwinnorna i eder stad."

Efter att på samma resa hafwa besökt Bristol kallades Wesley till London, der hans moder låg sjuk. "Fredagen den 30:de Juli gick jag till henne", så berättar han, "och fann, att hon låg på sitt yttersta. Jag satte mig wid hennes säng; hon förmådde ej tala med mig mer, men hennes blick war lugn och klar och under det wi i bönen anbefalde henne åt Gud, såg hon upp mot himlen. Hennes själ lemnade kroppen utan häftig kamp, utan ångest och qwal. Wi uppfylde hennes sista önskan, i det wi sjöngo en lofsång åt Herren". Hennes son Carl, methodisternas herrliga psalmdiktare, författade en skön och sinnrik inskrift på vers till hennes grafsten i Bunhill-Fields.

Ännu hade folket icke tillställt bland methodisternas predikanter och deras åhörare några bullersamma uppträden, men både hos pöbeln i Bristol och London hade lust dertill redan wisat sig. Här hade Wesley sett sig nödsakad att söka den hjelp hos öfwerheten, som redan i slutet af år 1742 blifwit honom erbjuden, emedan folket några weckor derefter öfwerföllo honom och hans wänner med stenkastning samt tillställde owäsen wid församlingshuset. På landet utspriddes de orimligaste rykten och beskyllningar mot bröderna Wesley. Än kallades de jesuiter, än sades de stå i Spaniens sold, med hwilket land England hade krig, än föregaf man att de höllo med pretendenten Carl Edward. Det gick så långt, att Carl Wesley inför rätten måste rättfärdiga sig mot den offentliga beskyllningen, att han skulle hafwa tänkt på pretendenten, då han i en församling bad, att Herren wille skänka

främmande och utländningar på jorden det rätta hemmet. Genom dylika eggelser, hwari icke få prester togo del, uppkommo ändtligen år 1743 häftiga förföljelser mot methodisterna på åtskilliga ställen. Wi wilja omnämna några af de uppträden, som förefollo.

I Wednesbury i Staffordshire hade John Wesley predikat utan att blifwa störd; grufarbetarne i grannskapet hade hört honom med glädje och 3—400 personer slöto sig tillsammans till en methodistförsamling. Presten på stället, som i början hade förhållit sig lugn, kände sig retad af några fälda uttryck och började nu i förening med några öfwerhetspersoner att uppreta folket. Då hopen nu hängaf sig åt utöfwandet af wåldsgerningar, lät man intet skydd wederfaras methodisterna. Fönstren blefwo inslagna hos dem, deras hus uppbrutna, deras husgeråd förstörda, män, qwinnor och barn mißhandlade, öfwerfallna med stenkastning och släpade genom gödselpölar. Wesley fick weta det och reste ofördröjligen till Wednesbury. Han predikade under bar himmel wid middagstiden utan att blifwa störd. Men inimot aftonen omringades det hus, hwari han wistades, af pöbeln. Alla skreko med en mun: låt oß få ut presten, wi wilja hafwa presten. "Jag bad", så berättar Wesley i sin dagbok, "en af mina wänner taga deras anförare wid handen och föra honom in till mig. Det skedde. Sedan wi werlat några ord med hwarandra, blef lejonet ett lam. Jag bad honom gå ut och inkalla en eller twå af sina kamrater. Han kom, åtföljd af twå i högsta grad ursinniga, hwilka efter några få ögonblick blefwo lika lugna som den första. Nu anmodade jag dem att bereda rum åt mig, så att jag kunde gå ut bland mängden. Så snart jag hade kommit midt in i hopen, begärde jag en stol, steg

upp på densamma och frågade: Hwad wiljen I mig? Några ropade: Ni skall gå med till domaren. Hjertligt gerna, swarade jag. Jag talade derpå några ord om Gud, hwarwid flera ropade: Mannen är from och redlig, wi wilja förswara honom med wårt blod. Skola wi, frågade jag, gå till domaren nu i afton eller i morgon bittida? De flesta skreko: Nu i afton, genast. Jag begaf mig då åstad att gå förut och 2—300 menniskor följde mig, de öfriga gingo hem. Mörkret öfwerföll oß, innan wi under ett häftigt regn hade tillryggalagt en mil. Då wi kommo till Bentley-Hall, twå mil från Wednesbury, lupo twå män förut för att underrätta mr. Lane, att Wesley nu fördes till honom för att undergå förhör. Hwad har jag att göra med Wesley, genmälte domaren, fören honom tillbaka. Emellertid ankom hufwudstyrkan och man slog åter på dörren. En tjenare lemnade åter det swar, att mr. Lane hade gått till sängs. Men hans son framträdde för hopen och frågade, hwad de egentligen wille. En tog till orda: Dessa menniskor sjunga psalmer hela dagen igenom och wäcka oß dermed redan kl. 5 om morgnarna, hwad råder domaren oß att göra? Att gå hem och hålla eder lugna, war swaret. Nu stodo de der rådwilla, till deß en fann på det rådet att gå till domaren Persehouse i Walsall. Detta wann bifall och wi begåfwo oß skyndsamt i wäg. Kl. 7 ankommo wi till domarens hus; det hette, att han war redan i säng. Wi stodo åter der med oförrättadt ärende och man fann det nu rådligast att gå hem. 50 personer åtogo sig att ledsaga mig, men innan wi hade gått ett par hundra steg, kom pöbeln från Walsall strömmande till och kastade sig öfwer oß. Innan kort blefwo många illa tilltygade med häftiga slag, de öfriga lupo sin wäg och

lemnade mig qwar i Walsallerfolkets händer. Hwarje försök att tala war förgäfwes. Sorlet omkring mig liknade hafwets brusande. De släpade mig bort till staden. Då wi gingo nedför bergsluttningen på en slipprig wäg, försökte åtskilliga kasta mig till marken, men jag stod fast på mina fötter. En lyckades få tag i mitt ena ficklock, som han ref af; den andra fickan, i hwilken jag hade en banknot, blef endast till hälften afrifwen. En ursinnig menniska, som gick bakom mig, slog flera gånger efter mig med en stor ekpåk, men jag wet ej, huru det kom sig, slagen gingo förbi. En annan, som trängde sig igenom hopen och lyftade armen för att slå mig, lät armen plötsligt sjunka, grep mig endast i hufwudet och sade: sådant lent hår han har. I staden sökte jag rädda mig i ett stort hus, hwars port stod öppen, men en man fattade mig i håret och stötte mig tillbaka i hopen. De stannade icke, förrän de hade fört mig genom hufwudgatan från den ena änden af staden till den andra. Jag, som icke kände den ringaste ångest eller trötthet, talade oafbrutet till dem, som woro mig närmast och kunde höra mig. Wid stadens westra ände ser jag en halföppen dörr, jag will in i huset, men egaren, som war närwarande (märkwärdigt nog en öfwerhetsperson), wille alldeles icke låta mig gå in, af fruktan för att folket skulle ruinera hans hus. Icke destomindre ställde jag mig i dörren och frågade hopen: Wiljen I tillåta mig tala och wiljen I höra på mig? Nej, nej, ropade många, slå hufwudet af honom, ned med honom, slå ihjäl honom genast. Andra sade: wi wilja först höra honom. Jag frågade dem då: Hwad ondt har jag gjort? Hwilken af eder har jag någonsin förnärmat med ord eller handling? Jag talade wäl något öfwer en qvart, tilldeß rösten plöts-

[illegible] swek mig. Menniskorna började då åter blifwa oroliga och bullersamma. Jag samlade mina krafter och utbrast i en högljudd bön. Nu framträdde pöbelns anförare (en af de wärsta slagskämparna i staden) till mig och sade: Min herre, jag will låta mitt lif för er och ingen skall wåga kröka ett hår på edert hufwud. Twå eller tre af hans kamrater sade detsamma och stälde sig i en ring omkring mig. Då öfwerhetspersonen hörde detta ropade han till hopen: blygens och låten mannen gå. En frimodig slagtare stötte några af de oregerligaste åt sidan, folket gaf rum och mina förswarare förde mig midt igenom hopen. Litet före kl. 10 kom jag lyckligt tillbaka till Wednesbury." Wesley tillägger, att då han dagen derefter red genom staden på resa till Nottingham, wisade alla, som mötte honom, en sådan wänlighet, att föregående dagens tilldragelser förekommo honom som en dröm.

I Sheffield flögo stenarna in på Carl Wesley, medan han stod och predikade i församlingshuset, och följande dagen blef huset alldeles belägradt af pöbeln. I Barley-Hall blefwo han och hans medarbetare Taylor öfwerfallna af en swärm, som kastade sura ägg, stenar och smuts på dem, sårade Taylor och gjorde Carls häst så skygg, att han galopperade med honom utför en backe, utan att han dock erhöll någon skada. I Devizes förde förföljarne en spruta med sig och öfwerspolade dermed huset, hwari Carl predikade, så att det war som en öfwerswämning. På några ställen doppade man predikanterna under wattnet, så att de woro nära att qwäfwas till döds, på andra öfwermålade man dem alldeles, några fruntimmer af deras åhörare blefwo omenskligt mißhandlade. Alla dessa förföljelser gingo methodisterna till mötes med en

oförskräckthet och saktmod, som owilkorligen framtwingade motståndarnes aktning, så snart ögonblickets raseri war förbi.

Huru skamliga de medel woro, af hwilka man stundom betjenade sig för att förqwäfwa, der man icke kunde wederlägga, bewisas af John Nelsons äfwentyr. Presten i Bristol gick in på det förslag, som några personer, hwilkas sökande blef ringare i förhållande till Nelsons framgång, gjorde honom, att nämligen låta twinga Nelson till krigstjenst. Detta skedde, och han blef förd till York och framstäld för officerarne. I stället för att motsätta sig den honom tillfogade orättwisa började han kraftigt tillrättawisa dessa för de eder de utstötte. Han wägrade att mottaga handpenningar, och då man frambar uniformen, sade han: jag hatar krig och kämpar endast under fridsfursten, hwars wapen icke äro köttsliga. Dock, skall jag bära wapen, så will jag bära dem som ett kors och bruka dem utan att kränka mitt samwete. Han anwände hwarje tillfälle, som erbjöd sig, att förmana och underwisa sina wapenbröder och utdelade Wesleys småskrifter bland dem. Fänriken wid kompaniet lät kalla honom till sig och swor på, att han icke wille tåla detta predikande. Så må ni icke heller tåla detta bannande och swärande, swarade Nelson. Hans djerfwa swar *) förskaffade honom 28 timmars arrest,

*) Såsom exempel på hans förmåga att gifwa träffande swar wilja wi ännu anföra följande: Då han en gång stod på post, kom ett lättsinnigt fruntimmer till honom och sade: Nå Nelson, hwar är nu din Gud? Han swarade: Slå upp det 7:de kap hos Micha och läs 8:de och 10:de v. (Der står skrifwet: "Fröjda dig intet min fiendska, att jag neder ligger, jag skall åter uppkomma, och om jag sitter i mörkret, så är dock Herren mitt ljus. Min fiendska måste det se och bestå med allo skam, den nu till mig säger: Hwar är Herren din Gud?") — En råds-

men derefter frigaf majoren honom och tillät honom predika samt uttalade till och med den önskan, att alla menniskor måtte wara sådana som han. Genom Wesleys och grefwinnan Huntingdons förenade bemödanden blef Nelson kort derefter befriad från tjensten och återwände till sitt kall i methodistsamfundet. Tillika med Nelson hade Thomas Beard, en annan lekmannapredikant, blifwit twingad och hårdt behandlad. På hospitalet i Newcastle föll han i en häftig feber och dog efter swåra lidanden. Äfwen Maxfield blef gripen och man erbjöd honom till betjening en marinkapten, men han förklarade, att han icke hade tillåtelse att anwända sådana personer.

Det skulle blifwa för widlyftigt att beskrifwa alla de förföljelser, som bröderna Wesley, sedan deras namn blefwo så allmänt kända, att de woro i hwar mans mun, måste utstå wid åtskilliga tillfällen och på åtskilliga ställen af den råa och tygellösa pöbeln, som Carl på ett ställe liknar wid de wilda djuren i Efesus (1 Cor. 15: 32). Wi wilja hellre anföra det tal, som Wesley i anledning af förföljelserna riktade till de fromma och förståndiga. "Frågen edra egna hjertan", säger han, i det han omtalar sin predikan under bar himmel, "hwem det är bland eder, som skulle wara willig att för detta pris frälsa en enda själ ifrån döden? Skulle icke många hellre låta tusentals själar förgås än rädda dem på detta sätt? Och till och med om I haden wiljan, skullen I wäl om wintern kunna uthärda storm och regn, om sommaren solens brän-

herre i Nottingham sade till honom: Jag kan icke begripa, hwarför du icke blir hemma, du borde dock nu wara öfwertygad om, att pöbeln icke will tillåta dig predika i fred i denna stad. Nelson swarade ögonblickligen: Jag ber om förlåtelse, jag wißte icke förrän nu, att denna stad styres af **pöbeln**, ty de flesta städer styras af **öfwerheten**.

nande strålar på blotta hufwudet? Skullen I kunna stå i den fria luften utan tak och skydd, när Herren strör sin snö såsom ull och rimfrost såsom aska (Ps. 147: 16). Och dock är detta det minsta, hwad nöd och beswärligheter angår. Motsägelse af syndare, den bättre och sämre pöbelns hån, förakt och smädelse, ja råa wåldsgerningar, som hota lif och lem -- detta är, hwad wi hafwa att wänta. Bröder, mißunnen I oß denna ära? Sägen sjelfwa, hwad som kunde beweka eder att dela wårt arbete? Eller hwad kunde förmå någon, som har sitt förstånd, att ändå blifwa trogen i detta embete blott för ett enda år? Ingenting annat än den öfwertygelsen, att det är Guds wilja, som han sålunda fullkomnar. Denna öfwertygelse är det, som twingar oß till werket; bure wi denna börda af någon annan bewekelsegrund, så kunde det icke gifwas något säkrare bewis för wår wettlöshet. Af denna öfwertygelse göra wi för andra själars frälsning, hwad I ej wiljen, ej kunnen, ej wågen göra. Och wi begära icke heller, att I skullen göra det; men ett måste wi begära; Föröken icke wåra beswärligheter, som i och för sig äro så mångfaldiga, att wi utan Guds mäktiga kraft måste duka under för dem. Sålänge som I icke hafwen något bättre att sätta i stället (för wår werksamhet), så anwänden icke edert inflytande att nedtrampa en liten hop män, som i detta ögonblick stå mellan tiotusentals olyckliga syndare och deras undergång."

Dessa frimodiga, fogliga ord woro icke utan werkan. Öfwerheten grep sig allwarligare an och gjorde lagens stränghet gällande mot en hwar, som icke wille lyda deß föreskrifter, och genom denna "barmhertighet blefwo," enligt Wesleys ord, "de oskyldiga

[illegible]nade för ett swårt förtryck och de skyldiga för mycket försyndande.”

Medan bröderna Wesley sålunda hade bekymmer nog för församlingarna och mycken utwärtes kamp att genomgå, skulle wid samma tid den innerliga sorg träffa dem, att deras trogne medarbetare Whitefield under flera år skilde sin sak från deras. Wi hafwa hört, att Whitefield år 1739 reste till Amerika. Han landsteg i Philadelphia och fortsatte resan till Savannah genom Maryland, Virginien, Norra och Södra Carolina, under det han öfwerallt förkunnade ordet och uppwäckte många. Efter ankomsten till Savannah började snart byggandet af barnhemmet, som kallades Bethesda, hwilket enligt beräkningen skulle rymma 40 barn och 100 fullwärta, sjuka och fattiga. Följande året företog han åter widsträckta resor för att predika och insamla bidrag till stiftelsen och besökte bland andra städer Boston, der man wisade honom mycken aktning. Under sin wistelse i Amerika erhöll han bref från Wesley; det handlade isynnerhet om en [illegible] i [illegible], som de redan förut hade [illegible] tillsammans. Whitefield war nämligen sträng Calvinist, han lärde någras förutbestämmelse till ewig fördömelse. Wesley, som war arminian, sökte att förändra denna hans öfwertygelse. Whitefield bad honom för Guds skull afstå derifrån. ”Du tänker annorlunda,” yttrade han i sitt swar till Wesley; ”hwarföre skola wi strida, då likwäl ingen sannolikhet är för handen, att wi kunna öfwerbewisa hwarandra. Skall icke striden slutligen kunna tillintetgöra wår broderskärlek och ur wåra själar borttaga den hjertliga endrägt, hwarifrån Gud wille bewara oß under hela wårt lif. Huru skola icke Herrens fiender jubla genom att se wår söndring, och huru skall icke också

Guds sak lida genom wår onyttiga strid om enskilda lärosatser! Jag läste för icke länge sedan Luthers lefwerne, och mig synes, att hans häftiga strid med Zwingli och andra under denna sista tid af hans lefnad länder honom till föga ära. Må detta wara en warning för oß!" Men huru mycket dessa ord än uttalades af ett uppriktigt hjerta, så wisade dock andra yttranden, att han tänkte sig möjligheten af en skilsmessa. Ty i ett annat bref yttrade han: "Jag wille hellre dö än lefwa i strid med dig, och dock, huru kunna wi wandra tillsammans, då wåra wägar äro så olika? Är det möjligt, så tala aldrig offentligen om predestinationen; hwad ocksä min personliga mening än är, ingen skall kunna säga, att jag någonsin har förkunnat denna lära offentligen." Han widrörde ocksä Wesleys lära om fullkomligheten och sade: "Det smärtar mig att se af dina bref, att du anser det för möjligt att uppnå en syndfri *) fullkomlighet i detta lifwet. Jag wet ingenting bättre att wederlägga denna mening med, än det swar, som en gammal ärewördig prest häröfwer gaf en qwäkare: Wisa mig en menniska, som werkligen har bragt det så långt, och jag will betala reseomkostnaderna för henne, hwarifrån hon än kommer."

Granskningen af Calwins lära i methodistförsamlingarna i London och isynnerhet i en af Wesley offentliggjord stridspredikan förde ändtligen Whitefield dertill, att han, ehuru med en sådan olust som den hos "Jona, då han skulle draga till Ninive," skref ett widlyftigt ogillande bref till Wesley. Detta läto Whitefields wänner i London trycka utan hans tillå-

---

*) Med hänseende till detta uttryck har Wesley i en sednare skrift yttrat, "att han aldrig brukar det, på det han icke skulle synas motsäga sig sjelf."

telse. Efter att hafwa bewisat det förhastade i brefwets tryckning sönderref Wesley det i en af församlingarna med de orden: "Om Whitefield wore här närwarande, skulle han säkert göra detsamma." Cennick, som Wesley sjelf hade anstält i Kingswood, war en ifrig Calvinist; han skref nu till Whitefield och bad honom skynda till England för att hämma "pesten," som grep omkring sig med bröderna Wesleys predikan. En affkrift af detta bref kom John Wesley tillhanda, och deß innehåll och uttryck sårade honom djupt, "ty den, som hade skrifwit det, war hans wän, som ännu hwilade wid hans bröst." Efter flera fruktlösa försök att i wänlighet afgöra striden anwände John det yttersta och förklarade, att Cennick och hans lika tänkande icke längre kunde wara medlemmar af samfundet, och dessa bildade då en egen församling i Kingswood. Whitefield war då på wäg till England och skref wid underrättelsen om hwad som försiggått ett bref till Carl Wesley, hwari han förebrådde honom och hans broder, "att de hade utkastat stridshandsken," försäkrade tillika kärleksfullt och hjertligt, "att han wille hellre hela sitt lif simma på wattnet än komma till England för att stå dem emot," men uttalade också ändtligen, att han nu icke längre kunde predika Jesu evangelium utan att afhandla nådewalet. Då han ankom till London (det war i Mars 1741), sammanträffade han med Carl, och "det skulle hafwa rört hwarje hjerta," säger han, "att höra oß bedja under tårar, att, om det war möjligt, en söndring måtte förekommas." Han predikade också en gång i Foundery*), men derwid blef det. Den så öppet uttalade meningsskilnaden mellan förestån-

*) Så kallades methodisternas förut omtalade församlingshus i Moorfields, emedan det warit anwändt till kanongjuteri.

darne hade så werkat i församlingarna, att de som höllo med Wesley icke wille höra Whitefield, så att denne hade mycket få åhörare. Detta betungade hans själ i mer än ett afseende; han war skyldig öfwer 1000 pund för byggandet af Bethesda, och stiftelsen erfordrade för att kunna bestå betydliga bidrag — sådana som han genom sina wältaliga predikningar hittills hade tillkämpat sig. Emellertid uppehöll förtröstan till Gud honom, och det lyckades honom att för några wänners gåfwomedel köpa en tomt nära methodisternas församlingshus, hwarpå en lätt byggnad uppfördes, som kallades tabernaklet. Här predikade han nu, dock endast en kort tid. Ty redan i Juli 1741 öppnade Gud honom wäg i Skottland, och under nästan hela tre år hade han, som önskade "hafwa flera tungor, flera kroppar och flera själar för Herren Jesus," den glädjen att kunna i detta land befrämja methodismen, som för honom war så maktpåliggande, nämligen "den heliga anwisning (method) att dö från sig sjelf och lefwa för Gud."

I de förutnämnda reglerna för methodistsamfundet, som 1738 blefwo tryckta, woro wäl grunddragen i deß inre organisation antydda, men den 1:sta Maj 1743 sammanskrefwo John och Carl Wesley de lagar och föreskrifter för församlingarna, som ännu i dag äro gällande för desamma. De uttalade då det beslut, att det "**förenade samfundet**" war en förening af menniskor, som med gudaktighetens öfning tillika sökte deß kraft och genom gemensam bön, ömsesidig förmaning och omsorg i kärlek wille understödja hwarandra i att arbeta på sin salighet. "Det enda wilkor," hette det, "för att kunna upptagas i samfundet war längtan efter att undgå den tillkom-

mande wreden och att frälsas från synden. Der denna längtan werkligen har uppkommit i själen, skall den igenkännas af frukterna. Derföre förwäntar man af alla dem, som wilja förblifwa i samfundet, att de fortfarande bewisa sin längtan efter frälsning: **för det första** genom att försaka allt ondt och isynnerhet de allmänt herskande synderna: bannande, ohelga söndagen med wanligt arbete eller med att köpa och sälja, dryckenskap, nyttjandet af starka drycker (utom i nödfall), slagsmål och trätor, smuggling, ocker, kärlekslöst tal isynnerhet om öfwerhet och predikanter, att pryda sig med guld och kostliga kläder, att deltaga i nöjen, som icke kunna ske i Jesu namn, att begagna sådana sånger och böcker, som icke befordra kärleken till Gud, att hängifwa sig åt onödig maklighet och klemighet; samla skatter på jorden, låna utan utsigt att kunna betala; **för det andra** genom att wara nitisk i det goda, att wara barmhertig mot alla slags nödlidande, underwisa, straffa och förmana en hwar, med hwilken man har umgänge, och trampa under fötterna den orimliga läran från djefwulen, att man icke skall göra godt, förrän hjertat af sig sjelft är willigt dertill, widare bewisa godhet förnämligast mot medbröderna i tron, och det så mycket mer, som werlden endast älskar sina egna, att ådagalägga flit och sparsamhet, tålamod och sjelfförsakelse, lida smädelse och förakt för Christi skull; **för det tredje** genom att anwända alla Guds nådemedel såsom den offentliga gudstjensten, skriften, nattwarden, familj- och enskild bön, den heliga skrifts ransakande, fasta eller återhållsamhet. Allt detta säges Gud sjelf hafwa lärt oß iakttaga i sitt skrifna ord, som är den enda och tillräckliga regel både för wår tro och lefwerne. Och allt detta skrifwer Hans Ande, såsom wi weta,

i alla werkligt uppwäckta själar. Om det är någon, som icke iakttager dessa regler, utan ofta bryter en eller annan af dem, så underrättar man dem derom, som waka öfwer den själen, såsom de der räkenskap göra skola. Wi wilja warna honom för hans wägars willa, wi wilja hafwa tålamod med honom någon tid, men om han icke bättrar sig, så kan han icke förblifwa bland oß; wi hafwa friat wår egen själ.

Carl Wesley hade i förening med John undertecknat dessa lagar, men den sednare war och förblef den högsta ledaren i samfundet, och brodren lemnade honom willigt den plats, som tillkom honom på grund af hans personliga förmögenheter. "Det anseende, som jag har", kunde John Wesley i sanning säga, "har jag icke sökt; det framgick, utan att jag wäntade och önskade det, af det werk, som jag enligt Herrens wilja har fullbordat. Mig sker ingen tjenst dermed, att andra låta leda sig af mig. Wäl hoppas jag en gång lönen för mitt arbete af Herren, men nu har jag icke annat än möda och sorg, och ofta en börda, som jag knappt är i stånd att bära." Hans anseende i ett samfund af församlingar, som hade ingått en fullkomligt friwillig förbindelse med honom, grundade sig endast på hans helt och hållet oegennyttiga, outtröttliga ifwer för det höga mål han hade framför sig, på den innerliga kärlek och starka wiljekraft, hwarmed han omfattade alla samfundets angelägenheter såsom laggifware, fridstiftare, uppsyningsman, rådgifware, på den skarpa blick, hwarmed han förstod att pröfwa och anwända sina medhjelpares krafter och på den fromma och sedliga ande, som från honom gjorde sig gällande i samfundet, och han bewarade sin makt och sitt inflytande oförswagadt hela sitt lif igenom. Men ehuru han bibehöll öfwerinse-

endet, åstundade han dock icke att styra ensam. Derföre föreslog han år 1744, att fem af hans medarbetare och han sjelf skulle sammanträda till att rådgöra om samfundets angelägenheter. Denna församling kallades konferens, och en sådan egde derefter rum regelmessigt hwarje år. I dessa konferenser diskuterades omsorgsfullt de wigtigaste punkterna i trosläran, på det att alla predikanterna måtte kunna wara förenade i samma sinne och samma mening och föra samma tal, hwarjemte sådana föreskrifter gjordes, som angingo tukt och ordning i församlingarna. I dessa förhandlingar, som alltid inleddes med bön, herskade en from och fri ande. Man kom snart öfwerens derom, "att i spekulatiwa ämnen en hwar endast så till wida skulle underkasta sig flertalets åsigt, som densamma öfwerensstämde med hans eget omdöme och öfwertygelse, och att en hwar på det praktiska området gerna skulle underkasta sig, såwida som det war honom möjligt utan att såra sitt samwete." "Längre kan ingen christen gå", hette det, "ty hwar och en skall göra Gud räkenskap för sig sjelf." Öfwer förhandlingarna fördes protokoll, som oftast hafwa formen af korta och bestämda frågor och swar öfwer den ena efter den andra af de genomgångna punkterna. De wigtigaste af dem blefwo först spridda genom affskrifter, sedermera trycktes de.

I församlingarna werkade prester, medhjelpare (de förut omnämnda lekmannapredikanter), klaßledare, skollärare och sjukbesökare. Dessa sista waldes af Wesley i slutet af år 1743 bland de medlemmar i London, som friwilligt erbjödo sig; de woro 46 till antalet för 23 distrikt i staden, och deras pligt war att tre gånger i weckan besöka hwarje sjuk i distriktet och bewisa honom andlig och lekamlig hjelp med råd

och dåd. De erhöllo följande korta föreskrifter: "Umgås redligt och uppriktigt med sjuka själar. War medlidsam, öm och tålig. War renlig i allt hwad du gör för de sjuka. War icke modlös." Med afseende på lekmannapredikanternas antagande frågades i en konferens: "Huru skola wi pröfwa dem, som tro sig wara kallade af Gud till predikoembetet?" och swaret lydde så: "Undersök, om de känna Gud såsom en nådig Fader, som förlåter synder, om Guds kärlek bor i dem, om de icke sträfwa efter annat och icke söka annat än Gud allena och om de alltid i sitt tal äro rena och heliga. Undersök widare, om de hafwa anlag eller tillräckliga själsgåfwor till predikoembetet, om de kunna fälla ett sundt omdöme i andliga ting, om Gud har gifwit dem den gåfwan att kunna uttrycka sig redigt, flytande och klart. Undersök ändtligen, om de se frukter af sitt arbete, om någon menniska af deras predikan werkligen blifwit öfwerbewisad om sin synd och omwändt sig till Gud. Om och så länge dessa tre kännetecken finnas hos någon ibland oß, tro wi att han är kallad af Gud att predika." Predikanternas pröfningstid war först ett år, men sedan bestämdes den till 4 år. Wesley gaf ock predikanterna korta regler, af hwilka wi här wilja anföra några: "Edert enda kall är att frälsa själar, derföre lefwen med hela eder själ i detta kall. Gån alltid icke blott till dem som behöfwa eder, utan gån först till dem som behöfwa eder mest. Sägen en hwar rentut och tydligt, hwad I hafwen emot honom, och sägen det så snart som möjligt, på det att ingen bitterhet skall uppkomma hos eder. Waren icke förnäma herrar. En lärare i Guds ord är alla sina medmenniskors tjenare. Blygens allena för synden. Waren punktliga. Rätten icke wåra föreskrifter och regler

efter eder, utan rätten eder efter dem, och det för samwetets skull, icke af fruktan för straff. Talen icke illa om någon, ty edert ord skall fräta omkring sig såsom kräftan. Tagen intet steg till giftermål utan att förut underrätta oß derom." Flit och allwar inskärpas också.

Men utom dylika allmänna regler gaf Wesley sina medhjelpare sådana råd, som woro lämpliga för de enskilda och gjorde dem uppmärksamma på deras egna fel. Till en sade han: "Fullkomlig tydlighet är nödwändig för dig och för mig, ty wi skola underwisa menniskor med det swagaste förstånd, och om wi också **tänka** med de wisa, så skola wi dock **tala** med de råa och obildade. Wi skola alltid wälja de wanligaste, enklaste och lättfattligaste orden, som språket erbjuder, när de endast äro oanstötliga och tydliga. I denna enfald finnes en wärdighet, som också kan behaga de förnäma och mest bildade." Till en annan sade han: "Akta dig, att du icke begrafwer dig i böcker: ett uns kärlek uppwäger ett pund kunskaper." Det war långt ifrån, att han afrådde sina medhjelpare att, såwida deras tidigare bildning medgaf det, hängifwa sig åt lärda studier; han påstod endast, att man kunde wäcka och trösta själar utan detsamma. "Det enda", sade han, "som mina lekmannapredikanter påstå sig weta, äro de icke okunniga uti. Jag hoppas, att det finnes ingen ibland dem, som icke bättre skulle bestå ett prof i wäsendtlig praktisk och på erfarenheten grundad theologi, än de flesta af wåra kandidater, som skola ordineras, äro i stånd till wid sjelfwa universitetet (jag säger det med blygsel och bedröfwelse, dock af innerlig kärlek). Men ack, hwad prof kunna wäl dessa kandidater genomgå och af hwad art äro de wanliga wittnesbörden (så präktig än formen är, hwari

de äro affattade) såwäl med hänseende till fromheten som kunskapen hos dem, åt hwilka den hjord anförtros, som Gud har förwärfwat med sitt eget blod." Men Wesley höll också sträng disciplin bland predikanterna och han skonade ingen oduglig. I Cornwall lät han, såsom han berättar i sin dagbok, alla föreståndarne för församlingarna komma tillsammans och anstälde en noggrann pröfning med de personer som woro förmanare. Han fann, att der i grefskapet werkade 18 sådana, af hwilka 3 hwarken egde naturliga eller andliga gåfwor; en war en enfaldig, oförståndig och inbilsk man, och en annan hade wäl stora gåfwor, men Guds nådewerkningar woro hos honom icke fruktbärande. Dessa 5 affatte han genast.

Wesley dolde icke för dem, som önskade blifwa predikanter, hwad de förbundo sig att uthärda. "Det är ingen lätt, behaglig, ärofull eller förmånlig bana, som mina medhjelpare wälja", sade han till en; "brist, beswärlighet, nöd och mißhandling wänta dem. Betänk detta, innan du åtager dig att lösa en dylik uppgift." Den tilltalade, en bagare wid namn Mather, lät emellertid icke afskräcka sig, och han berättade sjelf, huru han måste anstränga sig i sitt nya kall. "Ofta", säger han, "då jag om aftnarna kom hem från brödförsäljningen, badande i swett, omklädde jag mig hastigt och predikade då i ett eller annat kapell. När detta hade skett, gick jag hem, arbetade hela natten och predikade åter kl. 5 på morgonen. Derefter war jag i bageriet kl. 8, lopp så omkring med bröd till frampå eftermiddagen och predikade åter om aftonen. Jag fick stundom icke mer än 8 timmars sömn i weckan, och detta förswagade så mina krafter, att jag efter 2 år knappt kunde fortsätta mitt handtwerk". Icke så få dukade under för dessa ansträngningar och

fingo en förtidig död. Det war en regel, att hwarje predikant skulle wara beredd på att predika twå gånger om dagen. Derföre war det icke öfwerflödigt, att Wesley warnade mot långa predikningar liksom också mot allt skrik under talandet. Der 20 åhörare samlades, skulle den ena dagliga predikan hållas om morgonen kl. 5.

De kringresande predikanterna fingo sin werkningskrets anwisad af konferensen, och Wesley inskärpte hos dem den förmaningen att obetingadt lyda hwarje gifwen bestämmelse angående stället, hwarest, och tiden, när de skulle arbeta. Det distrikt, hwari en sådan kringresande predikant hade att werka, war i synnerhet i början mycket stort. I en berättelse från en af dem till Wesley heter det så: "Min werkningskrets omfattar ett distrikt af 150 (engelska) mil, som jag genomreser på 14 dagar, under hwilken tid jag håller 34 offentliga predikningar och deßutom bewistar sammankomster och aflägger sjukbesök." Thomas Olivers, en annan mycket nitisk predikant, hade i sitt distrikt i Yorkshire 10 församlingar att wårda och måste under loppet af 6 weckor rida 300 mil. Wesley ansåg det wara nyttigt, att predikanterna ofta och regelmessigt måtte ombyta platser, hwarje år eller åtminstone hwartannat, "ty", sade han, "man finner aldrig hos en allt det förenadt, som är nödwändigt, för att nådens werk i en hel församling må kunna börjas, fortsättas och fulländas." *) Ingen fick tillåtelse att resa omkring såsom predikant, förrän han war öfwad och pröfwad i en serskild församling, och det hände då ofta, att han icke kom widare än till att förkunna ordet der om Söndagarna, under det han för öfrigt fortfor att sköta sin werldsliga handtering. De kringresande pre-

*) Samma ombyte af predikanter eger ännu beständigt rum i methodistsamfundet.

dikanterna offrade sig deremot helt och hållet åt sitt kall, och de inwigdes i den årliga konferensen till detta kall under bön, men utan handpåläggning.

I början woro inga medel till hands till deras underhåll; de satte uteslutande sin förtröstan till Försynen och församlingarnas gästfrihet och wälgörenhet; af dem blefwo de herbergerade och bespisade. Men der ännu inga församlingar hade bildats såsom ock på aflägsna trakter måste deras ställning följaktligen ofta blifwa så swår, att de utsattes för den yttersta nöd. Så hände det till exempel Thomas Taylor, som i Glasgow midt i wintern började sitt arbete, och efter att hafwa rest den långa wägen dit, stod han der ensam och öfwergifwen, i det hans åhörare höfligt drogo sig tillbaka från honom, när han hade predikat, utan att någon frågade honom: "Hwar bor du?" Han måste för att hjelpa sig fram slutligen sälja sin häst och led deßutom stor nöd, tilldeß det ändtligen lyckades honom bilda en församling, hwilken då bistod honom med hwad han behöfde. För att förekomma dylika beswärligheter fattades sedan det beslut, att hwarje distrikt skulle erlägga en wiß summa årligen till sin predikant till kläder och böcker. Man åtog sig äfwenledes att försörja de kringresande presternas familjer under deras frånwaro. Men Wesley insåg deßutom, att det war samfundets pligt att uppfostra de mäns söner, "hwilka hade försakat allt för att frälsa syndare", och han hoppades också, att dessa prestsöner kunde måhända fylla fädernas plats, när deras hwilotid kom.

År 1744 wäcktes i konferensen förslag om att upprätta ett seminarium för predikanter, men saken uppsköts tills widare. Wesley menade, att en skola för predikanternas barn möjligen kunde blifwa en sådan bildningsanstalt, och han blef genom den fromma

lady Maxwells wälgörenhet iståndsatt att öppna densamma 1748 i Kingswood. Femtio barn och deras lärare kunde herbergeras der. Intet barn fick intagas efter deß 12:te år, och Wesley wille endast hafwa sådana elever, "hwilkas föräldrar åstundade, att de måtte uppfostras icke till halfwa utan till hela christna." Han författade sjelf disciplinariska regler, som åsyftade att gifwa uppfostran en christlig prägel och att wänja barnen wid ett hårdt, strängt och arbetsamt lefnadssätt. De måste både winter och sommar stiga upp kl. 4, ty Wesley war af egen erfarenhet öfwertygad om, "att denna sed styrkte synen, och förhindrade tungsinthet och nerwswaghet." Efter morgonbön och sång fingo eleverna sin frukost, hwarefter de arbetade i trädgården eller promenerade under lärarnes uppsigt. Skoltiden war från kl. 7 till 11 och från 1 till 5. Kl. 8 gingo de till sängs, och alla sofwo i en stor sal tillsammans med en af lärarna. Maten war tarflig, twå dagar i weckan kom intet kött på bordet. Wesley författade också åtskilliga skolböcker till anstaltens tjenst, hwilka enligt planen omfattade alla en lärdomsskolas underwisningsämnen. Straxt efter skolans öppnande fick hon 28 elever, men detta antal nedgick under det följande året till 18, och Wesley war i mycket bryderi angående handhafwandet af disciplinen både bland lärarne och eleverna på det sätt som han ansåg nödwändigt. Men han ansåg, att detta företag, som fordrade allt hans tålamod, war nyttigt, och då skolan sedermera inskränktes till prestsöner ensamt och icke som i början intog de förmögnas barn mot betalning, hade hon mera framgång; hon måste flera gånger utwidgas, hwarjemte ännu en annan slutligen inrättades i Yorkshire.

I en konferens framstäldes den frågan, om de

kringresande presterna finge drifwa handel. Det nekades, och presterna ålades att afhålla sig från alla handelsförrättningar. Flera af dem hade företagit sig att på egen hand och för egen räkning sälja småskrifter, som de sjelfwa hade författat; äfwen detta förbjöds. Hwad som trycktes, skulle först genomses och gillas af Wesley, och inkomsten genom försäljningen deraf skulle tillfalla samfundets gemensamma kassa. Wesley hade under en längre tid författat och utdelat christliga småskrifter, kraftiga förmaningsord till drinkare, smugglare och andra brottslingar; dessa och andra, som utkommo genom Wesleys ihärdiga werksamhet äfwen såsom författare, måste de kringresande predikanterna sprida; "tagen dem med eder på hwarje resa," så befalde han, "blygens icke wid, och låten det icke wara eder tröttsamt att bära dem in i husen." Slutligen förbjödos presterna att tillaga och försälja läkemedel, hwaremot konferensen fattade det beslut, att det i de större församlingarna skulle finnas ett litet förråd af dylika medel till de fattigas tjenst.

Klaßmötena i hwarje wecka, i hwilka också de enskilda skulle bekänna sina frestelser och förseelser, äro förut omnämda. Ett annat slags sammankomster woro waknätterna. Några grufarbetare i Kingswood, hwilka brukade tillbringa Lördagsnatten på krogen, fattade efter sin omwändelse det beslut att tillbringa samma natt med bön och sång. Wesley blef uppfordrad att förbjuda detta deras företag, men efter mogen öfwerläggning beslutade han, att en dylik waknatt skulle hållas en gång i månaden *). Äfwen kärleksmåltider

*) Wesley har blifwit mycket tadlad för inrättandet af dessa församlingar, hwari han emellertid enligt sin egen erfarenhet fann stor wälsignelse. Onekligen förutsätta de — icke ett församlings-

inrättades (Jud. v. 12), tre i hwarje fjerdedelsår, en för män, en för qwinnor och den tredje för båda könen tillsammans. "Wi åtnjöto," säger Wesley, "likasom de första christna en måltid med hwarandra i fröjd och hjertats enfaldighet (Ap. g. 2: 46). Wi hade icke annat än wanligt bröd och watten, men sällan återwände wi hem utan att wara styrkta med den mat, som blifwer till ewinnerligt lif." På dessa möten omtalade medlemmarna sina christliga erfarenheter.

Methodisternas församlingshus woro utan prydnader; i allmänhet bygdes de åttakantiga. Alla kapell försågos med fönster att skjuta upp och ned. Män och qwinnor sutto skilda från hwarandra. Under sången stodo de. I Wesleys familj war ett utbildadt sinne för musik rådande, och han brukade den gåfwa, hwaraf han war i besittning, att åwägabringa en wacker och liflig psalmsång i methodistsamfundet. Han understöddes häri af Carl Wesley, som författade en exemplarisk samling af hymner och andliga sånger till församlingarnas tjenst. Öfwer detta arbete fälde John Wesley följande omdöme: "I dessa psalmer finnes ingen mißlyckad vers, intet fusk, intet lappwerk med afseende på versmåttet, ingen fyllning, som förswagar tankarna. Det finnes i dem intet tomt ordprål, intet lågt krypperi, utan renhet, kraft och enfald i förening." Samlingen, i hwilken Carl Wesley intog några af de bästa tyska psalmer, fortfar ännu beständigt att

---

tillstånd, hwari gudaktigheten på ett owärdigt sätt tjenar till täckmantel för sedliga utswäfningar, utan twärtom en samfundsande sådan som den, som förde de första christna tillsammans att prisa Gud i nattens stillhet. Men att Wesley hade tillit till den christliga andens kraft äfwen i detta afseende, kan wäl icke räknas honom till last.

wara i bruk hos methodisterna och utöfwar sin wälgörande inflytelse.*)

Det war förbjudet för presterna att wid den offentliga gudstjensten anwända sådana sånger, som icke uttalade församlingens gemensamma tro, utan endast enskilda åsigter; de warnades också mot alltför långa psalmer. Med afseende på det liturgiska hade de stor frihet. De kunde nyttja statskyrkans liturgi (kyrkohandbok) i deß helhet eller i ett af Wesley utarbetadt sammandrag; men de kunde också öfwerlemna sig åt ögonblickets ingifwelse.

Hwilken ande Wesley sträfwade efter att stadfästa i församlingarna framgår också af flera enskilda lefnadsregler och disciplinariska föreskrifter. Sålunda stadgades i den första konferensen, att de som gifte sig med otrogna skulle uteslutas ur samfundet. Såsom denna lag påminner oß om qwäkarna, så äfwen den andra om tarflighet i kläder, hwilken Wesley fortfarande inskärpte. "Eder prydning," sade han med aposteln Petrus till qwinnorna, "skall icke wara utwärtes med flätadt hår eller kringhängande guld eller i kostliga kläder;" männen warnade han mot de dyrbara perukerna, de kostbara spännena och knapparna, knypplade manschetter och annat krus. Men emedan han icke ända från början hade, i likhet med qwäkarna och herrnhutarna, ålagt en hwar, som wille tillhöra samfundet, att bära en bestämd särskild klädedrägt, hwilket han sjelf mot slutet af sin lefnad beklagade sig hafwa försummat, fortfor det nya modet att herrska öfwer medlemmarna trots alla hans förmaningar. Dans, skådespel och kortspel woro förbjudna i samfundet; för

---

*) Den hade redan 1835 upplefwat omkring 50 upplagor, och af den spriddes årligen ensamt i England 6000 exemplar.

predikanterna war särskildt förbjudet att nyttja snus och starka drycker.

Det war efter inbjudningen af de twå skottska presterna Ralph och Ebenezer Erskine, som Whitefield sommaren 1741 begaf sig till Skottland. Dessa fromma och nitiska men ofördragsamma män tillhörde ett kyrkosamfund (Associate Presbytery), som år 1732 hade skilt sig från den skottska statskyrkan, och det war deras önskan, att Whitefield skulle sluta sig till deras parti och endast uppträda i deras församlingar. Whitefield hade emellertid yttrat, då han mottog kallelsen, att han wille predika, der tillfälle erbjöds att förkunna det rena evangelium för alla, till hwilket parti de än hörde, och då han kort efter sin ankomst till Skottland åter uppfordrades af samma samfund att endast predika för deras församlingar, "som woro Herrans folk," swarade han: "Äro de andra djefwulens folk, så behöfwa de destomer min predikan. Hwarje ställe är mig lika kärt, ja, om påfwen wille öppna en predikstol för mig, så wille jag från densamma förkunna rättfärdigheten i Jesus Christus." Han hörde en af deras predikanter, men fann, att denne så utmattade sig med utfall mot prelatståndet, böneböcker, messekläder och dylika utwärtes saker, att rösten swek honom, då han skulle börja kalla syndare till Christus, och Whitefield anmärkte i anledning häraf: "Skada, att det första icke war det sista och det sista det första." Då detta parti icke kunde winna honom för sig, gynnade det honom icke widare, men det lyckades honom det oaktadt att se mycken frukt af sitt arbete. Öfwerallt der han predikade, bildades christliga föreningar, och åtskilliga meddelanden af prester och lekmän från den tiden äro bewarade, hwilka bekräfta det kraftiga och wälgörande intryck, som hans predik-

ningar utöfwade. Det heter i ett, af dem: "Några som hade hört honom en gång wille icke höra honom mer, ty han hade skrämt dem genom att skildra för dem, i hwilka olyckor och faror menniskan i sitt naturliga tillstånd befinner sig, och genom att fordra den stränghet och helighet, som är nödwändig i ett christligt sinne. Men många kommo till honom i hans boning, beklagade sig öfwer sitt förra onyttiga lefwerne och sin tröghet och tanklöshet i andliga ting och yttrade längtan efter frälsning." Han fann inträde i flera förnäma familjer; "ljus och lif," yttrade han sjelf, "utbreder sig rundtomkring och genom Guds nåd ske stora ting i detta land." Han predikade stundom sju gånger om dagen och kände sig dock lika liflig på aftonen som på morgonen.

Emedan werkningarna af Whitefields predikningar förorsakades af hela hans personlighet och det brinnande nit för Herren, som uppfylde honom, så kan man nu, genom att blott läsa hans tryckta predikningar icke förstå, hwarföre den berömde Hume kallade honom den anderikaste predikant han någonsin hört och menade, att det war wärdt att gå flera mil blott för att höra honom. Franklin, som ofta war hans åhörare i Amerika, liknade hans föredrag i allmänhet och isynnerhet de predikningar, som han på sina resor flera gånger upprepade, wid ett i högsta grad harmoniskt strängaspel. Men de mest gripande delar af hans tal woro aldrig förberedda; de woro springande utbrott af hans sinnesrörelser. Oaktadt han på talarstolen förmådde i hög grad beherrska sig sjelf, blef han dock stundom så hänförd af sina sinnesrörelser, att han stampade med fötterna under predikan och efter deß slut fick blodstörtning. Om det omedelbara intryck hans tal frambragte har man berättelser

från åtskilliga tider af hans lefnad. I Exeter stod en man med en sten i handen och flera i fickan för att kasta dem på honom. Men redan i första delen af Whitefields predikan lät han stenen falla ur handen, och då talet war slut framträdde han till honom och sade: „Min herre, jag har kommit i den tanken att krossa ert hufwud, men Gud har genom eder predikan gifwit mig ett krossadt hjerta." På sin första resa till Amerika märkte han, att på skeppet, der han war, herrskade mycken ogudaktighet; han började predika och werkade dermed så, att besättningen på fartyget kastade kortlek och skadliga böcker öfwerbord. Då han en gång predikade i närheten af Plymouth flera dagar i rad, fann hans tal ett sådant bifall hos färjkarlarna wid en närbelägen färjplats, att de icke wille taga betalning för de oräkneliga åhörarne, som de satte öfwer, hwarwid de yttrade: "Det är förbjudet af Gud att sälja Hans ord." I Moorfields började han en söndagseftermiddag sin predikan i samma ögonblick, som en taskspelare med trumpetljud kallade folket till sig, hwarwid denne såg sig öfwergifwen af alla, under det Whitefield predikade evangelium. Förbittrad häröfwer sprang mannen upp på axeln på en annan, banade sig wäg fram till Whitefields talarstol och försökte flera gånger träffa honom med en lång piska, hwilket dock ej lyckades honom, emedan han under sin häftiga rörelse hwarje gång föll ned. Kort derefter tillstälde en officer, lockad dertill af Whitefields motståndare, en ny förwirring i församlingen, i det han tågade med sina rekryter under trummors ljud och klingande musik genom åhörarnes rader. Men Whitefield bad folket lugnt gifwa rum för hans majestäts tjenare och fängslade åter sina åhörares uppmärksamhet i flera timmar med bön och predikan.

När bullret blef alltför starkt, lät han hela församlingen sjunga psalmer, och då den slutligen upplöstes, ingingo 350 personer i methodistsamfundet. Whitefield sjelf berättar detta och tillägger, att några små barn af båda könen brukade sitta rundtomkring hans predikstol och mottogo de bref till honom, hwilka många af hans åhörare, som begärde hans råd och tröst, aflemnade. Ehuru de ofta måste dela ondt med honom, när pöbeln kastade ägg och stenar efter honom, öfwergåfwo de honom dock icke, "nej," säger han, "hwarje gång man kastade efter mig, wände de sina små förgråtna ögon upp mot mig och tycktes wilja dermed uttala den önskan, att de måtte lida i stället för mig."

Whitefield lemnade Skottland i Oktober 1741 och reste till Wales och derifrån till Gloucester, Bristol och London, hwarest han predikade. Sommaren derefter återwände han till Skottland, der han blef mottagen med glädje. Köpingen Cambuslang war det ställe, der han utöfwade största werkan; han berättar, att der under en af hans predikningar i halfannan timme war en sådan gråt och ångest bland åhörarne, att det war obeskrifligt, och att många föllo ned och buros derifrån såsom sårade krigare från ett slagfält. Han predikade tre gånger på en dag, sista gången kl. 11 på aftonen. En annan prest framträdde derpå och fortfor till kl. 1 och hela natten hördes bön och sång i den fria rymden. Wi påträffa således här ett af de första exempel på det slags sammankomster, som för närwarande ofta förekomma i Amerika och bära namnet förlängda möten, i det gudstjensten förlänges, stundom flera dagar igenom, och den ena talaren aflöser den andra. Då Whitefield kort derefter åter besökte Cambuslang, utdelades nattwardens sak-

rament på öppna fältet i en församling af öfwer 20,000 menniskor. Der predikades en hel dag igenom i ett stort tält och i ett annat hölls kommunionen, hwarwid mer än 20 prester jemte Whitefield ledde gudstjensten. En sådan framgång förwånade i hög grad de förut omnämnda separatisterna och en af Erskines wänner påstod, att Whitefield war i förbindelse med djefwulen. Der utsattes till och med en fastedag i församlingarna för att bedja Herren tillrättawisa "förderfwaren" Whitefield.

Sedan Whitefield lemnat Skottland första gången gifte han sig med en enka i Abergawenny wid namn James. Hon war hwarken ung, wacker eller rik; hon hade förut warit werldsligt sinnad, men war nu enligt Whitefields utsago "en själ, som efterföljde Lammet och tåligt bar werldens smädelse." Han war emellertid icke lycklig i sitt äktenskap med henne, hwartill några, som icke hade den religion i hjertat, hwilken de bekände med munnen, mycket bidrogo genom att åstadkomma ofrid i hans hus. Hans enda son dog, fyra månader gammal, år 1744, och det hopp han offentligen alltför tillitsfullt uttalat wid barnets dop, att det skulle blifwa en Herrens tjenare, slog således felt. Twå år före hans död dog hans hustru, hwilken omständighet enligt hans wänners utsago återgaf hans själ den fulla frimodigheten.

Efter sitt andra besök i Skottland wistades Whitefield en kort tid i London, der hans wänners antal hade ökats så betydligt, att tabernaklet måste utwidgas. Men hans nit tillät honom icke stanna qwar på ett ställe, och wi finna honom sålunda på resor genom westliga England. En skrift, som han på den tiden utgaf för att förswara sig mot några insinuationer af den biskopliga kyrkans prester, förökade hans fien=

ders antal, och fyra unga män förbundo sig med hwarandra att mörda honom. En af dem inträngde också om natten i Whitefields hus, men hade dock icke mod att företaga annat än att slå honom, hwarefter han begaf sig på flykten.

I Augusti 1744 reste Whitefield till Amerika. Kort efter sin ankomst dit föll han i en häftig sjukdom, från hwilken han mycket långsamt tillfrisknade. Efter att hafwa uppehållit sig en längre tid i Georgien begaf han sig för att motwerka följderna af sin ansträngning till Bermudasöarna, "den mest förtjusande wistelseort han någonsin besökt." Han predikade der ofta för negrerna, hwilka hörde honom med uppmärksamhet och uttalade herrliga och glada yttranden öfwer hans predikningar.

Mot sommaren 1748 begaf han sig till England och efter att hafwa landstigit besökte han Chelsea, inbjuden af ett förnämt fruntimmer, som redan förut hade börjat umgås med methodisterna. Det war grefwinnan Selina af Huntingdon. Efter en swår sjukdom hade hon känt sig dragen till methodismen i den Calvinistiska formen och anwände sin förmögenhet till förmån för denna sak, i det hon bygde eller hyrde kapell åt predikanterna af det Calvinistiska partiet och tog dem i beskydd. Wid hofwet förundrade man sig deröfwer, att hon så sällan wisade sig der, sedan denna förändring hade försiggått hos henne, och ett fruntimmer anmärkte i anledning häraf: "Hon håller beständig bön med sina uppwaktare." Biskop Benson försökte återföra henne från ett sinnestillstånd, som han ansåg för öfwerspändhet, och då detta icke lyckades honom, beklagade han, att han någonsin hade ordinerat en sådan swärmare som Whitefield. "Tro mig," swarade grefwinnan, "när ni en gång ligger för dö-

den, då skall hans ordination wara en af de få, som ni skall ihågkomma med förnöjelse." Ganska riktigt sände också biskopen, då han låg på sitt yttersta, 10 guineer till Whitefield och bekräftade dermed grefwinnans förutsägelse. I hennes hus predikade nu Whitefield, hwilken hon hade antagit till sin huspredikant, och bland hans åhörare befunno sig en gång gentlemännen Chesterfield och Bolingbroke, som af grefwinnan särskildt blifwit inbjudna. Det berättas att den förre uttalade sin belåtenhet för Whitefield öfwer hans föredrag och att den sednare war rörd och inbjöd predikanten till besök i sitt hus. Whitefield blef så glädjedrucken både af grefwinnans nedlåtande wänlighet och af den utsigt, som öppnades för honom att förkunna evangelium för de förnäma, att han uttalade sin glädje i ett bref till henne, hwari hans religiösa allwar på ett sällsamt sätt blandar sig med en öfwerdrifwen underdånighet för hennes person. Också Wesley predikade till mängdens förwåning i grefwinnans kapell, men hans bestämda likgiltighet för de förnämas gunst, som war ett framstående drag i hans sjelfständiga karakter, förhindrade all närmare förbindelse mellan honom och grefwinnan. Whitefield, som icke kände sig begåfwad att uppträda såsom ledare och föreståndare för det Calvinistiska partiet bland methodisterna, fröjdade sig deröfwer att grefwinnan Huntingdon wille taga det i beskydd, och hon ombesörjde också, att lekmannapredikanter tillsattes och inrättade sedermera för egna medel ett seminarium i Trewecca i Syd-Wales, der prester bildades. Wesley och Whitefield förblefwo beständigt wänner; de predikade ofta i samma kapell i West-Street; Whitefield bewistade en af konferenserna, och Wesley uttalar sin högaktning för honom i ett yttrande från den tiden: "Hwarthelst

Whitefield kommer, der döljer sig den trångbröstade skenheligheten; den kan icke fördraga hans närwaro."

Efter att hafwa sett ett nytt tabernakel uppföras och inwigas både i London och i Bristol lemnade Whitefield under förra hälften af år 1754 med 22 faderlösa barn England, gick öfwer Lissabon, der han wistades i tre weckor, till Amerika och genomreste största delen af de Engelska kolonierna. Året derpå finna wi honom åter i London, der han ofta under utöfwandet af sin werksamhet förorättades af sina motståndare, derefter (1757) i Skottland, der han insamlade gåfwor för de nödlidande högländarne, genomreste så Irland, der han wäl i allmänhet också fann bifall, men dock på ett ställe med möda undgick döden, emedan han i ett upplopp fick flera sår i hufwudet, och slutligen åter i London med en så krossad helsa, att han nu enligt sina egna ord "icke förmådde predika mer än en gång hwarje dag och twå gånger om söndagarna." Men hans ifwer war icke förswagad. År 1758 grundlade han en stiftelse för fromma enkor i närheten af tabernaklet, och emedan hans helsotillstånd förbättrades, reste han åter till Skottland. Under det han året derpå wistades i London, samlade han, bewekt dertill af sin ömhet för alla nödlidande, en betydlig summa både för de genom sjuåriga kriget utarmade i åtskilliga preussiska provinser och för de brandskadade i Boston. 1763 reste han till Amerika, der han uppehöll sig i twå år och hade mycken omsorg för en negerskola, som skulle bilda missionärer. Då han derefter återkom till London, blef Wesley förskräckt för hans utseende, "ty han såg ut som en utlefwad, ehuru han ännu icke war mer än 50 år." Ännu en gång wille han besöka Savannah och den för honom så kära stiftelsen der. Han såg också år 1769 grundste-

nen läggas till twå nya flyglar till barnhemmet, der en offentlig akademi skulle inrättas, och företog derefter en resa genom kolonierna, under hwilken han predikade dagligen, ty han ansåg, "att det war bättre att dö under det han brukade sig än att förrosta." I Newbury-Port (Massachusetts) kände han sig illamående och en af hans wänner gaf honom det rådet att hellre gå till sängs än att predika. Han swarade: "Du har rätt," men derpå wände han sig om och utbrast: "Herre Jesu, jag är trött i Din tjenst, men icke af Din tjenst; om min bana ännu icke är slut, så låt mig än en gång förkunna Dig för folket och så gå hem och dö." Han predikade derpå under bar himmel med wanlig tydlighet, innerlighet och kraft och gick om aftonen tidigt till sängs i det hopp, att han skulle blifwa styrkt till den kommande dagens arbete. Om natten kl. 2 fick han ett häftigt anfall af andtäppa. Då han erfor någon lindring, nedkallade han Guds wälsignelse öfwer sitt lifs werksamhet, sina stiftelser och alla wännerna i Europa. Mot morgonen steg han upp, då andtäppan återkom, och gick till fönstret för att hemta frisk luft. Hans ledsagare, Richard Smith, ilade efter läkaren. Då han återkom med denne, sade Whitefield flera gånger: "Jag dör," satte sig derefter mållös på en stol och utkämpade den sista kampen, som slutade hans lif kl. 6 på morgonen Söndagen den 30de September 1770.

Sorgen öfwer hans död war djup och allmän i båda werldsdelarna. Man hade en gång frågat Whitefield, om han önskade, att John Wesley skulle hålla hans likpredikan, hwarpå han hade swarat: "Ja, han är den rätte mannen." I anledning häraf predikade Wesley Söndagen den 18:de November i de Calvinistiska methodisternas twå hufwudkapell i London och fröj-

dade sig att på allt sätt hedra den store och fromme mannens minne.

De skröpligheter, som funnos hos Whitefield, war han sjelf den första till att öppet och sanningsenligt bekänna, såsom ock de särskilda frestelser som hans werksamhet medförde; så yttrade han en gång: "Det är swårt att oskadd genomgå folkgunstens och bifallets eldsprof." Men när man öfwerskådar hans lif, förmår ingenting förswaga det intryck man får deraf, och man måste tillstå, att han på ett förwånande sätt bragte i utöfwande det ordet, som Paulus talade till Timotheus: "War waken i allting, lid och umgäll, gör en evangelisk predikares werk, uträtta ditt embete redligen" 2 Tim. 4: 5.

Wid samma tid som Whitefield andra gången reser omkring och predikar i Skottlands fredliga dalar, förkunnas methodismen under krigets buller och winner anhängare i den Engelska armeens läger i Flandern. En dragon i ett af de regementen, som blifwit sända dit, wid namn John Haime hade efter ett mycket upprördt och olyckligt inwärtes lif funnit tröst och frid genom att höra Carl Wesleys predikningar och hade af honom i bref blifwit uppmuntrad "att förkunna sanningen i kärleken ocksä midt i ett förderfwadt slägte." Under det armeen efter slaget wid Dettingen 1743, hwari Haime war med, låg i winterqvarter i Flandern, började han att wäcka på sina kamrater, och det lyckades honom att bilda ett methodistsamfund på 300 medlemmar, som han sjelf jemte sex andra predikanter förestod. Han hade, som han säger, "tre härar emot sig, den franska, alla de fiendtligt sinnade i den engelska och deßutom en hel här djeflar," men han war icke rädd för att gå i fejd med hwilken som helst af dem. Han

samlade ofta mer än 1000 åhörare både officerare och soldater omkring sig; han lönade andra, som fullgjorde hans tjenster, under det han wandrade omkring från det ena qwarteret till det andra för att predika, hwilket skedde stundom fem gånger om dagen. General Ponsonby öppnade den Engelska kyrkan i Brügge, i hwilken han fick predika, och år 1745 wisade de methodistiska soldaterna i slaget wid Fontenoy stor frimodighet och tapperhet. Då Haime efter krigets slut återwände till England, erhöll han afsked, antogs af Wesley till resande predikant och werkade som sådan ända till sin höga ålderdom. Bland dem, hwilkas själar han under fälttåget räddat från döden, war Sampson Staniforth, en tygellös soldat, begifwen på plundring, dryckenskap och spel; äfwen han blef efter sin omwändelse predikant bland methodisterna och förde efter sin återkomst till England ett heligt lif för Herren och wälgörande för andra.

I Augusti 1747 besökte John Wesley för första gången Irland, der methodismen redan blifwit förkunnad af predikanten Williams, som hade bildat ett samfund i Dublin. Wesley fick tillåtelse att predika i Mariakyrkan der, men han fann en "lättsinnigare och oförståndigare församling, än han någonsin förut träffat." Småningom fick han likwäl en fördelaktigare mening om Irländarne, och det allwar, som de började ådagalägga, bekom honom wäl. Då det icke tillåts honom att widare nyttja kyrkorna, höll han sina predikningar på det methodistiska församlingshusets gårdsrum, och åhördes af de mest olika folkklasser. Men snart började också i Irland "det rytande lejonet rista sin mahn." Ett stridsrop utgick från det katholska presterskapet, och det katholska folket ödelade i Dublin methodisternas församlingshus, brände i Cork Wesley in effigie (i afbild)

och mißhandlade hans wänner utan att öfwerheten widtog några kraftiga mått och steg. Också pressen anwändes att mot Wesleys karakter sprida de skamligaste beskyllningar, hwilkas fullkomliga grundlöshet han offentligen gendref, hwarwid han jemwäl tog i anspråk "den billighet och menskligheten, som hwarje turk, hedning och jude wågar fordra." John Wesleys första besök i Irland war helt kort; han aflöstes af Carl, som i förening med Perronet den yngre tillbragte wintern 1747—8 i Dublin, der han dagligen predikade. Han företog också flera resor, nämligen till sådana ställen, der protestanter funnos i ett så ringa antal, att de icke kunde hålla någon regelbunden gudstjenst och derföre kunde lättare dragas öfwer till katholicismen.

Det werk, som sålunda war börjadt, fortsattes af en högt begåfwad predikant wid namn Thomas Walsh, som med rastlös ifwer werkade under åren 1750—9. Uppfostrad i den katholska tron fasthöll han denna, tilldeß hans broder, som blifwit protestant, framkallade andra tankar hos honom, och efter en swår kamp öfwergick han till den protestantiska kyrkan. Efter att hafwa hört en methodistpredikan kom han i en inwärtes kamp, som warade flera weckor, hwarpå han öfwergick till samfundet, tadlad af sin familj och öfwergifwen såsom wansinnig af sina wänner. Wesley, åt hwilken han erbjöd sin tjenst, uppfordrade honom att predika på det Irländska språket, och icke blott det protestantiska, utan också det katholska folket i Irland hänfördes af att på sitt modersmål höra hans eldiga ord, och han hade stor framgång bland detta folk, som är så bekant för sitt lifliga lättrörda sinne och sin mottaglighet för religiös inflytelse. Mißhandling och fängelse förmådde icke att minska den kraft, hwarmed han förde ordet skarpare än något tweeggadt swärd; men—"swär-

det war för skarpt för skidan"; hans alltför mycket ansträngande werksamhet och hans ifwer för studier — han war på det grundligaste hemmastadd i gamla testamentet, som han med lätthet läste på hebräiska — i förening med hans asketiska andaktsöfningar ådrog honom en lungsigtighet, som bortryckte honom före hans 30:de år.

Tio år efter Whitefields första besök i Skottland begaf John Wesley sig till detta land mot Whitefields råd, som trodde, att hans arminianska uppfattning af christendomen icke skulle finna inträde hos Skottländarne. Han erkände också efter sin ankomst till landet, att hans framgång icke war stor, och han sökte orsaken dertill dels i den skenheliga ofördragsamhet, som beherskade flera af separatisternas prester— en af dem trodde, att man kunde utrota methodisterna af samma skäl, som Samuel högg Agag i stycken inför Herren i Gilgal (1 Sam. 15: 33)— dels i den iskalla likgiltighet, som folket wisade wid hans predikan. Men han måste tillika erkänna, att hos Skottländarne fanns ett uppriktigt deltagande i deras egen kyrkas gudstjenst och ett fromt widhängande wid densamma såsom ock ett i hög grad utweckladt sinne för kyrklig ordning. Dessa folkets egenskaper i förening med presternas inflytelse på församlingarna och den i desamma upprätthållna tukt förklara då också, hwarför der icke förspordes någon större längtan efter methodisternas predikan. År 1765, då Wesley ofta hade besökt Skottland, funnos enligt den i konferensprotokollet upptagna listan öfwer de methodistiska distrikten endast 4 sådana i Skottland, under det att i Irland funnos 8, i Wales 2 och i England 25.

Emedan wi nu hafwa kommit till den tid, då methodisternas samfund på de olika ställena utwecklades genom en stilla tillwäxt, som icke i samma grad wisade sig

såsom födelsekamp och som endast hämmades genom inre stridigheter i samfundet, wilja wi uppehålla oß wid några tilldragelser i bröderna Wesleys enskilda lif.

Carl Wesley hade år 1749 gift sig med miß Sara Gwynne; han fortfor ännu en tid att resa omkring och hafwa uppsyn öfwer församlingarna, men utsåg sig derefter en fast boningsplats i Marybone. John Wesley hade också tänkt på att ingå förbindelse med mrs. Grace Murray, men Carl sökte förhindra denna förening, emedan hon war af ringa stånd; han blandade sig i saken och under det John war frånwarande, afslöt han i samråd med Whitefield ett äktenskap mellan henne och en methodistpredikant wid namn Bennet. John blef bedröfwad öfwer detta hans broders egenmäktiga steg, ehuru han tagit det i wälmening, och endrägten mellan de båda bröderna stördes för någon kort tid. Icke lång tid derefter gjorde John ett nytt wal och gifte sig år 1751 med en enka wid namn Vazeille, som hade fyra barn och lefde af sin förmögenhet. Han hade förut skrifwit öfwer det ogifta ståndet, och det kostade honom derföre mycken kamp, innan han bestämde sig för att afstå från att lefwa ensam. Först efter att hafwa pröfwat saken och funnit "att han i äktenskapet kunde göra mera nytta," och efter att hafwa tagit sin förtroliga wän Perronet, prest i Shoreham, till råds fullbordade han giftermålet. Deßförinnan fattade han det beslut, att den förmögenhet, som hans hustru medförde, skulle fortfarande wara hennes egendom, och han sjelf wara utan allt anspråk derpå; men tillika fordrade han, att äktenskapet icke i ringaste mån finge hindra honom i att uppfylla sina pligter, icke afhålla honom från en enda predikan eller resa.

Hans hustru war i besittning af mycket förstånd och en omfattande bildning, men äktenskapet blef det

oaktadt högst olyckligt. I början följde hon sin man på hans resor, men som hon icke egde samma nit som han, blef hon snart trött derwid. Hennes häftiga sinne, som till och med förmådde henne att bära händer på Wesley, och hennes retliga lynne förstörde husfriden och det goda förhållandet mellan John samt Carl Wesley och hans familj; och när Wesley war borta, plågades hon af en till wansinne gränsande swartsjuka. Det berättas, att hon ofta reste hundra (eng.) mil för att utröna, hwem som åkte tillsammans med hennes man, då han anlände till något ställe. Hon genomsökte hans fickor, bröt hans bref och lemnade dem jemte andra papper till hans owänner i det hopp, att dessa kunde deri finna något wanhedrande för hennes man; också föreläste hon sjelf för Calvinistiska wänner sådana bref, som Wesley hade erhållit från sina andliga barn, och förwände dem med egna tillsatser för att nedswärta hans karakter. Några af deßa blefwo till och med i denna wanstälda form införda i "Morningpost," och Carl Wesley sökte öfwertyga sin broder om nödwändigheten af att offentligen gendrifwa deßa beskyllningar. Men han swarade: "Broder, då jag åt Gud uppoffrade min beqwämlighet, mitt lif, min tid, undantog jag månne min ära? Nej." Och derpå öfwergick han till att tala om något annat.

För öfrigt gaf Wesley i bref på det mest öppenhjertiga sätt allwarliga förmaningar, men de uträttade ingenting: "Lär känna dig sjelf," skref han bland annat, "och lär känna mig. Öfwerlemna åt Gud och mitt eget samwete herrawäldet öfwer mig, då will jag också med mildhet regera öfwer dig, såsom Christus regerar öfwer kyrkan." Han påminner henne hennes beteende mot honom och det sinnelag, hwarmed hon ursäktar sig samt utbrister: "Huru anser menskligheten dig och

ditt sinnelag? Om du blefwe begrafwen i morgon eller aldrig hade lefwat, hwad förlust skulle det wara för Guds sak?" Han wisar henne, att det war mycket i Guds skickelser, isynnerhet med hänseende till hennes barn, som kunde tukta henne med swår sorg och som kunde tjena till att krossa hennes oregerliga och egensinniga wilja och yttrar: "Det kunde dessutom wara till stor wälsignelse för dig, att du har en man, som känner dig och förmår behandla dig med öfwerseende och ännu beständigt är willig att förlåta dig allt, glömma det förflutna och mottaga dig med öppna armar, dock icke sålänge du med swärdet i hand måttar det ena hugget efter det andra åt honom, ehuru du ej kan skada honom. Men förändrar du dig icke, hwad kan då jag tänka, hwad kunna alla förnuftiga tänka annat, än att du antingen icke är wid din fulla sans, eller att du räckte mig din hand för att blifwa rikare, och gäckad häri är nu beständigt wid ondt sinne, som werkar hos dig tusenfaldiga misstankar, hwilka en gång wäckta icke åter wilja lägga sig. Kära Molly, låt det wara nog med det förflutna, stanna och betänk hwad du gör. Ännu kan såret läkas; du har sårat mig djupt, men icke oförlåtligt. Jag älskar dig ännu beständigt och står lika litet nu i något oärligt förhållande till andra qwinnor, som den dag jag kom till werlden."

Flera gånger hade hans hustru lemnat hemmet för någon tid, men återwände likwäl dit på hans begäran. Men slutligen, sedan hon i 20 år hade förbittrat hans lif, så mycket det stod i hennes förmåga, reste hon bort efter att hafwa bemäktigat sig en del af hans dagböcker och andra papper och förklarade skriftligt, att hon blef borta. Wesley skref då i sin dagbok: "Jag wet icke orsaken härtill, men jag har icke öfwer-

gifwit henne, icke bortwisat henne och jag will icke kalla henne tillbaka." Derwid blef det och hans hustru lefde i denna skilsmessa till sin död, som inträffade 10 år derefter.

Den wigtiga frågan: "Förer icke methodistsamfundet förr eller sednare en skilsmessa från kyrkan med sig?" hade redan blifwit framstäld på den första konferensen. Den beswarades sålunda: "Wi äro öfwertygade derom, att wåra wänner i allmänhet wilja blifwa kyrkan trogna, så wida man ej utstöter dem, dock tro wi att man antingen skall utstöta dem, eller att deras ande skall öfwergå till kyrkan. Wi göra redan nu allt, hwad som står i wår förmåga, och wilja fortfara att göra allt för att förhindra de befarade följderna, men wi kunna icke med godt samwete försumma det närwarande tillfället att frälsa själar af fruktan för de efter wår död möjliga eller sannolika följderna"*). År 1755 wäcktes frågan åter på konferensen och, sedan allt som sades för och emot blifwit underkastadt en lugn pröfning i twå dagar, afgjordes den sålunda, "att antingen söndringen war laglig eller icke laglig, så war den icke tjenlig eller rådlig." Några år derefter medgafs wisserligen att hålla gudstjenst i samfundet på samma tid som den försiggick i de offentliga kyrkorna, dock endast på de ställen der stats-

---

*) „Wi äro icke separatister," säger Wesley, „hafwa icke heller någon likhet med dem. Wi utgå från alldeles motsatta grundsatser. Dissenterna lägga den egentliga grunden för sitt werk dermed, att de döma och fördöma andra. De begynna alltid med att wisa sina åhörare, att kyrkan och presterna äro fallna; wi begynna alltid med att wisa wåra åhörare huru djupt de sjelfwa äro fallna."

kyrkans prest war en ogudaktig och dålig menniska eller föredrog farliga willfarelser eller der folket hade för lång wäg till kyrkan. John Wesley lät år 1756 offentliggöra en kärleksfull och broderlig skrifwelse till den engelska kyrkans presterskap och utfärdade ytterligare 1764 till 34 fromma prester, som han kände, ett sändebref, hwari han uppfordrade dem till att kraftigt medwerka till den religiösa wäckelsen, men han fick endast swar från tre af dem. Efter dessa försök gick hans bemödanden allenast ut på att upprätthålla enighet bland sina egna medarbetare, och på konferensen 1769 uttalade han den önskan, att alla dessa skulle efter hans död samlas till konferens i London och wälja några ibland sig, hwilka efter tur skulle hafwa tillsyn och wara i besittning af samma myndighet, som han under sin lifstid innehaft.

Det bör icke förundra oß, att i ett samfund, som år efter år wäxte till allt större omfång, och hwars lagar fordrade mycken sjelfförsakelse, kunde alltsomoftast framstå både odugliga och upproriska krafter, som wisade benägenhet än till swärmeri, än till sedlig slapphet. Men dessa ytterligheter, som följde **med** methodismen, men ingalunda **af** densamma, blefwo med all kraft tadlade och bekämpade af deß föreståndare *). Några af lekmannapredikanterna begärde af nit eller stolthet att blifwa ordinerade af John Wesley för att också kunna förwalta sakramenterna, men han nekade beständigt och förklarade, att den som icke wille foga

---

*) Lika mycken rätt man har att t. ex. wälta answaret för de wåldsamma sekternas swärmerier i reformationstiden på Luther, lika mycken rätt har man att sammanblanda bröderna Wesleys sunda christendomspredikan med den sjuklighet, som wisade sig hos några af dem, hwilka kallade sig methodismens anhängare.

sig efter honom häruti kunde upphöra att wara hans medarbetare. Wheatley, en methodistpredikant, som wille predika på ett nytt sätt, men som enligt Wesleys uttryck "förderfwade åhörarne och närde dem med söt mat, så att himmelrikets äkta win tycktes dem till slut utan smak," och som ändtligen förföll i ett skändligt lefnadssätt, måste bröderna Wesley offentligen utesluta från samfundet. Georg Bell, som ansåg sig för undergörare och profet, i det han förutsade werldens undergång på en bestämd dag, och hwars swärmerier buro prägeln af wansinne, måste Wesley äfwenledes offentligen förklara såsom skild från all förbindelse med methodisterna. Den häftiga botkamp, som några af predikanterna då och då framkallade hos sina åhörare, fortfor att wäcka förargelse, och Wesley, som förut hade warit inwecklad i strid häröfwer med biskop Lavington och rektor Warburton, som hade drifwit gäckeri med dessa swärmerier, talade för ett stilla förfarande både i och utom samfundet samt mot ett öfwerdrifwande af detta tillstånd, som kunde leda till religiösa willfarelser. Men den största ofriden framkallades af twisterna med det Calwinistiska partiet, hwilka utbröto, sedan i konferensprotokollet 1770 blifwit uttaladt, att predikanterna af Wesleys parti i åtskilliga punkter lutade för mycket åt Calwinismen.

Läran om rättfärdiggörelsen af tron utan gerningar blef nämligen mißförstådd och förwänd på Wesleys tid likasom på Luthers och Pauli tid af alla dem, som menade, att då menniskan ingenting förmår göra för att erhålla rättfärdighet, så behöfwer icke heller den ångerfulla syndaren med gerning bewisa sin ånger, eller af dem, som menade, att då gerningar icke kunna förtjena saligheten, så kan också tron wara rättfärdiggörande utan att bewisa sin kraft i goda gerningar.

För att motarbeta dessa all lefwande christendom undergräfwande falska slutsatser lät Wesley på konferensen 1770 i protokollet införa åtskilliga starka yttranden i motsatt riktning, deribland också det, att wår frälsning icke sker genom gerningar såsom **förtjenst**, men genom gerningar såsom **wilkor**. Detta förstod det Calvinistiska partiet så, som om Wesley nu predikade en katholsk werkhelighet. Grefwinnan Huntingdon och hennes broder Shirley yrkade ifrigt återkallelse af dessa yttranden, och wid nästa konferens skedde detta också för så widt som Wesley och de öfriga predikanterna, 53 till antalet, förklarade, "att de icke satte sin lit till och icke trodde på någon annan förtjenst än Frälsarens." Shirley och flera af hans trosbröder bewistade konferensen och kände sig tillfredsställda med den afgifna förklaringen. Men andra Calvinister, nämligen bröderna Hill, Berridge och isynnerhet den i sina uttryck groswa Toplady upptogo striden ånyo och behandlade den i flygskrifter.

John Wesley skref helt litet i denna strid, men deremot framkallade den från en annan hand en hel samling af skrifter till förswar för honom, hwilka till sitt innehåll woro så gudliga, klara och grundliga, till sin form så wärdiga och wältaliga, att de kunna räknas bland de bästa engelska theologiska skrifter från den tiden. De woro författade af Jean Guillaume de la Flechere eller (som han efter att hafwa bosatt sig i England kallade sig) John Fletcher, en schweitzare till börden, som efter att hafwa blifwit ordinerad i den engelska kyrkan och utnämnd till prest i Madeley slöt sig till methodistsamfundet. Wi kunna icke här meddela denna mannens lefnadshistoria, i hwilken det fördolda lifwet med Christus i Gud med rätta sades afspegla sig, och som Wesley gaf det hederligaste wittnesbörd i få ord, när

han försäkrar, "att han under de 30 år han stod i förtroligt umgänge med Fletcher aldrig hörde ett ord, aldrig såg en handling af honom, hwarför han kunde tadla honom" och utbrister: "En sådan, som han war, i hela sitt inwärtes och utwärtes lif hängifwen åt Gud, och som i alla hänseenden war så fläckfri, har jag aldrig funnit någonstädes." Fletcher hade under nordamerikanska frihetskriget skrifwit med mycken wärme till förswar för regeringen, och då lord North frågade honom, hwad han kunde göra för honom såsom erkänsla för hans tjenster, tillkännagaf han för honom, att det enda han begärde war något, som icke stod i hans höghets förmåga — det war mera nåd hos Gud. Brinnande i anden intill sin sista stund dog han 1786 i lungsot, så godt som midt i utöfwandet af sitt embete, i det inga föreställningar, hwarken af hans hustru eller wänner, kunde förmå honom att afstå derifrån, oaktadt han kände sig dödssjuk.

I sin ålderdom hade Wesley ännu den glädjen att se methodismen kraftigt utbreda sig i Nordamerika. Philip Embury, en lekmannapredikant i Irland, utwandrade till Newyork och bildade der 1766 den första methodistförsamling. Ungefär wid samma tid förkunnade kapten Webb, till stor förwåning i uniform, ordet om bättring med allwar och kraft i Newyork och andra städer. Wesleys skrifter spriddes af twå andra methodistpredikanter och ett kapell byggdes före 1769. Detta år erhöll Wesley bref från det amerikanska samfundet, hwari ställningen beskrefs, och man bad om understöd. Konferensen fattade beslut att sända predikanterna Boardman och Pilmoor dit och de medförde en gåfwa af 70 pund till missionens befrämjande. Redan 1771—3 befanns det wara nödwändigt att sända 5 nya predikanter till Amerika, och under

de följande åren, då kriget pågick, utöfwade de fridens werksamhet, ehuru de på grund af sin politiska öfwertygelse ofta woro blottstälda för faror. Wesley hade skrifwit "en fridsam adreß till de amerikanska kolonierna," hwari han förswarade den engelska regeringens mått och steg, och densamma wäckte oaktadt sin fridsamma ton stor owilja mot honom och methodismen i Amerika. Men icke desto mindre räknade samfundet 1777 redan 7000 medlemmar och 40 predikanter. Året förut hade dr. theol. Coke, en ansedd prest i den engelska kyrkan, afsagt sig sitt prestembete i South Petherton och öfwergått till methodisterna, och i honom fick Wesley en begåfwad, kraftfull och ytterst nitisk medarbetare; han skänkte samfundet sin förmögenhet och stod under en hel följd af år i spetsen för missionerna, som nu också med stor kraft utsträcktes till negrerna i Westindien.

Wid det nordamerikanska frihetskrigets slut intog methodistsamfundet i de fria staterna en egendomlig ställning. Deß predikanter woro icke ordinerade och hade ingen rättighet att förwalta sakramenterna, och inga biskopar funnos i detta land, hwilka kunde gifwa dem den rättighet, hwaraf församlingarna kände sig djupt wara i saknad. Erkebiskopen af Canterbury, af hwilken twå amerikanare hade begärt blifwa ordinerade, hade förklarat, att de då först måste aflägga hyllningsed, hwilket war dem omöjligt. Då alltså methodisterna icke hade att wänta någon biskoplig ordination, begärde de, att Wesley sjelf skulle företaga en sådan. Han hade redan många år förut genom forskning i nya testamentet öfwertygat sig derom, att i den äldsta christna församlingen biskopar och presbyterer (äldste) hade samma wärde och utgjorde en och samma klaß, och att det alltså tillkom dem båda rättig-

heten att ordinera andra. Men för att icke störa den bestående ordningen i sitt fäderneslands kyrka hade han icke welat göra bruk af den rättighet, som ju också tillkom honom såsom presbyter. När nu frågan rörde Amerika, bortföll denna betänklighet, ty der gjorde han icke något ingrepp i andras rättigheter. Derföre fattade han det beslut att under bön och handpåläggning inwiga dr. Coke och Asbury till superintendenter öfwer alla methodister i Amerika och Whatcoat och Wasey till presbyterer.

Att detta steg mer än något annat föregående måste förekomma statskyrkans presterskap olagligt kunde man förwänta; också Carl Wesley, hwars innerligaste önskan war att förekomma en uppenbar brytning med kyrkan, ogillade det och wexlade flera bref derom med sin broder, hwari, oaktadt deras motsatta åsigter, den innerligaste och orubbligaste kärlek är rådande. John wek emellertid icke från sin öfwertygelse; han ordinerade mot slutet af sin lefnad äfwen prester för församlingarna i Skottland, hwilka han dock förbjöd förwaltandet af sakramenterna i England för att ej åstadkomma oordning. Då methodisternas nya hufwudkapell på City Road i London hade blifwit öppnadt 1778, ordinerade han också 2 prester för att förrätta alla heliga handlingar der, under det han war på resor. Redan förut hade till anstöt för många några methodistpredikanter blifwit ordinerade af en grekisk biskop från Arkadien wid namn Erasmus, som för någon tid wistades i London, och som anmodades härom af Wesley.

"Om Gud gifwer mig helsan," hade Wesley sagt i sin mannaålder, "så will jag tillbringa hela mitt lif intill det sista ögonblicket i ifrig werksamhet," och han höll ord. År 1753 hotades han någon tid af ett swårt

bröstlidande, och under sin sjukdom skref han sin egen grafskrift för att förekomma allt smickrande loftal*). Då han war 69 år gammal, började han först utbyta sin ridhäst mot en wagn på sina resor. I Irland föll han 1775 i en häftig feber, emedan han efter gammal sed sofwit i sommarwärmen på blotta marken i en trädgård, men han tillfrisknade. Wid uppnåendet af sitt 80:de år tackar han Gud i sin dagbok, derföre att han icke kände sig swagare nu än i sin mannaålder. Han företog en resa till Holland, och hans dagbok wittnar om det friska andliga lif och den utomordentliga arbetskraft, hwaraf han i denna höga ålder war i besittning, ty han predikade öfwerallt i de engelska kyrkorna och i familjekretsarna. Den önskan, som beständigt låg honom på hjertat, att se sitt werk fortsättas och deß frukter betryggas efter hans bortgång, föranledde honom att efter sin återkomst från denna resa 1784 uppsätta ett deklarationsdokument, som nedskrefs i det kongliga kansliet, och i hwilket konferensens inrättning och myndighet bestämdes. 100 namngifna predikanter bland de 191, som då werkade i samfundet, upptogos som medlemmar i konferensen, som årligen skulle sammanträda och under ledning af en af församlingen wald president behandla alla samfundets angelägenheter i samma ande och på samma sätt som hittills skett. Det wäckte i början mißnöje, att icke alla predikanterna woro upptagna som

---

*) Den hade följande lydelse: „Här hwilar stoftet efter John Wesley, 'en brand ryckt ur elden', som dog i bröstlidande i sitt 51:a år utan att lemna efter sig, när hans skuld war betald, 10 pund st., bedjande: Gud ware mig onyttiga tjenare nådig." — Ett bref från Whitefield till Wesley under dennes sjukdom ådagalägger på ett skönt och rörande sätt den kärlek, som Whitefield hade till honom.

medlemmar i konferensen, men detta upphörde, sedan Wesley hade förklarat orsakerna till denna anordning. Wesley företog nu åter 1786 en resa till Holland och följande året en rundresa i England och Irland för att undersöka församlingarnas tillstånd och styrka dem i tron. Wi se af hans dagbok, att han ännu beständigt predikade under bar himmel och att han war istånd att göra en ridt af mer än 6 (eng.) mil. Dagboken wittnar tillika derom, att han ännu hade samma skarpa iakttagande blick som förut på de mångfaldigaste ämnen, samma glädje öfwer naturen, menniskolifwet och litterära alster, hwarom han yttrar sig dag efter dag.

Den gamle fromme mannen med det utmärkt sköna ansigtet, den öppna pannan, örnnäsan, de lifliga genomträngande ögonen, den friska ansigtsfärgen och det långa silfwerhwita håret war öfwerallt ett föremål för wördnadsfull förwåning och högaktning, och han anställer sjelf betraktelser deröfwer, att han 40 år förut hade blifwit bespottad och hånad på samma ställen, der nu höga och låga samlades omkring honom af kärlek och så lupo efter honom, "som om det warit kungen, som passerade förbi." Först i det 85:te året börjar han märka, att han icke går eller löper så hurtigt som förut, att hans wenstra öga är något swagt, hans minne bewarar icke så lätt det närwarande som det länge sedan förflutna, men han har lika lätt för att skrifwa sina predikningar som förr. Han frågar sig sjelf, hwad som kan wara orsaken, att han är som han är, och efter att först hafwa nämnt Guds nåd, andras förbön och sin själsfrid finner han orsaken deri, att han i mer än 50 år beständigt stigit upp kl. 4 och predikat kl. 5 på morgonen, i medeltal rest hwarje år omkring 5000 (eng.) mil och kunnat sofwa

på hwilken tid som helst han känt sig i behof deraf, hwarjemte han nästan aldrig tillbragt någon sömnlös natt.

Carl Wesley hade största delen af sitt lif att kämpa med kroppslig swaghet och sjuklighet, men han uppnådde dock en ålder af 80 år. Hans äktenskap war mycket lyckligt. Af hans fem barn hade twå söner stora anlag för musik, men den ena af dem öfwergick till stort bekymmer för föräldrarna till katholska kyrkan. John tröstade sin broder dermed, att sonen wäl icke öfwergifwit religionen, det will säga, sin frid med Gud i att erkänna och älska Honom och sitt innerliga umgänge med Gud Fader och Son genom den heliga Ande, och hade han ännu denna religionen, så kunde han icke gå förlorad, oaktadt han låtit pålägga sig mycket betungande band genom den widskepliga gudstjenst och de obibliska meningar han nu hyllade. Denna fria och lugna blick ådagalade Wesley äfwen wid andra tillfällen, och han uttalade sig utan bigotteri med en berömwärd mildhet och tolerans öfwer andras afwikande trosbekännelse. "Wi kunna dö," säger han någonstädes, "utan att hafwa mycken insigt i sanningen och kunna dock komma i Abrahams sköte. Men dö wi utan kärlek, hwad gagnar oß då all kunskap? Icke mera än den gagnar djefwulen och hans tjenare. Jag är ledsen och uttröttad," säger han widare, "wid detta wirrwarr af meningar, min själ wämjes wid denna föda af tomhet och skum. Gif mig äkta, wäsendtlig religion, gif mig en menniska, uppfyld af mild, ödmjuk kärlek till Gud och sin nästa, uppfyld af barmhertighet och frimodig tro, utan partiskhet och utan hyckleri, en memniska, som wisar sitt sinnelag i trons werk, i kärlekens sträfwande, i hoppets tålamod. Med en sådan christen will min själ wara, hwem han än

är och hwilka meningar han än har"*). Derföre utgaf han också till uppbyggelse för sina församlingar lefwernesbeskrifningar öfwer flera katholiker och en öfwer en socinian, hwilkens fromma lefwerne, oaktadt mannens falska föreställningar om treenigheten, uppfylde honom med förwåning.

Carl Wesley dog den 29:de Mars 1788. Några dagar före sin död bad han sin hustru nedskrifwa några rader, i hwilka han uttalade sin christliga förtröstan. Han blef begrafwen på Marybone kyrkgård; åtta af den Engelska kyrkans prester uppburo likklädet öfwer hans kista.

John Wesley kände nu också, att hans slut nalkades. Irland besökte han åter i sitt 87:de år och genomreste derefter det westliga England. Till slutet af år 1790 fortsatte han sin dagbok, ehuru det kostade honom mycken möda i följd af hans mycket swaga syn, och han fortfor att predika både i London och deß omgifningar. Den 18:de Februari 1791 predikade han i Chelsea öfwer orden: „Konungens ärende war hastigt" (1 Sam. 21:8), men han hade stark feber och måste stanna flera gånger under talet. Ännu en gång besteg han talarestolen i Letherhead den 23:dje Februari, men då war hans kraft uttömd. Febern tilltog och han måste gå till sängs. Wid alla ljusa ögonblick talade han trons frimodiga ord och upprepade ofta:

---

*) Han sade, då talet på en konferens rörde sig om att det icke fordrades en till **wissa, bestämda dogmatiska** meningar och former bunden trosbekännelse för att upptagas i samfundet: „Jag har lika liten rättighet att utesluta någon på grund af hans meningar, som af det skäl, att han måhända bär peruk och jag eget hår. Men om han aftager peruken och skakar den så, att pudret flyger mig i ögonen, så har jag all rättighet att så fort som möjligt befria mig från honom."

"Jag är den störste af alla syndare, dock har Jesus dött för mig." Dagen före sin död instämde han flera gånger med hög röst i långa psalmer och då rösten till slut swek honom, sade han: "Nu hafwa wi gjort allt." Derefter uppmanade han sina wänner att bedja och tacka Gud och räckte de omkringstående handen, i det han sade: "farwäl, farwäl!" Han wille tala widare, men kunde icke på en stund, men då han hade samlat sina krafter, upplyftade han sina händer och utropade: "det bästa af allt är, att Gud är med oß." Och derpå bad han: "O Herre, wälsigna kyrkan och konungen och skänk oß sanning och frid genom Jesus Christus i all ewighet." Då och då hörde man ännu från hans läppar ord ur Davids psalmer; den 2:dra Mars 1791 på morgonen kl. 10 utandades han sin sista suck.

I sitt testamente hade han sagt: "Jag gifwer 6 pund till 6 fattiga, som skola bära mitt stoft till grafwen, ty jag önskar uttryckligen, att ingen likwagn brukas; jag tillåter ingen ståt och prakt, utan endast deras tårar, som älskade mig och som wilja följa mig till Abrahams sköte." Derföre blef han också begrafwen tidigt på morgonen den 9:de Mars, sedan likwäl hans lik warit utstäldt till åskådning dagen förut i kapellet wid City=Road under ett stort tillopp af folk, som ännu en gång wille se det ärewördiga ansigtet, hwaröfwer döden hade bredt ett mildt leende. Då Richardson, som höll hans liktal, af sitt hjertas öfwerwäldigande känslor kallade hanom fader, hördes högljudd gråt i hela församlingen.

"Jag såg," säger poeten Cowper, "den gamle hjelten på de christnas slagfält, honom, för hwilken intet swärd war för tungt: allwarlig, dock icke dyster, lärd utan att wara stolt, bestämd men icke formel, mild

dock frimodig i blicken; en man så rikt begåfwad, att han kunde tygla ett helt dussin moderna egoister, hwilken ej saknade qwickheter, hastigt tillhands som blixten, der sådana woro af nöden, men hwars högsta, saligaste glädje och käraste beröm war evangelium. Han wille icke lysa, icke högmodas, endast troget tjena Honom, som helt och hållet uppfylde hans själ." Wi wilja ännu dröja wid några enskilda drag i Wesleys karakter, som tjena att fullständiggöra målningen af denna mäktiga christliga personlighet.

"Jag fruktar icke," säger Wesley i företalet till sin 1746 utgifna predikosamling, "att för uppriktiga och förnuftiga menniskor uppenbara mitt hjertas innersta tankar. Jag har tänkt, att jag är en warelse för dagen, ilande genom lifwet såsom pilen genom luften. Jag är en ande, som kommer från Gud och återwänder till Gud, swäfwande öfwer det stora swalget, tilldeß jag efter några ögonblick sjunker i en oföränderlig ewighet. Jag längtar blott efter att weta ett, det är wägen till himmelen och huru jag kan i trygghet landa på den sälla stranden. Gud sjelf har nedlåtit sig till att wisa mig wägen; för detta ändamål kom Han ned från himmelen. Han har nedskrifwit det i en bok! O, gif mig den boken! För allt i werlden gif mig Guds bok! Jag har den; här är wisdom nog för mig. Låt mig wara homo unius libri (man af en bok). Här är jag då, fjerran från menniskornas oroliga diktan och traktan. Jag sätter mig ned ensam, endast Gud är här. I Hans närwaro öppnar jag och läser denna bok för att finna wägen till himmelen. Uppstiger twifwel med afseende på hwad jag läser, synes mycket mig dunkelt och förwirradt, så upplyfter jag mitt hjerta till ljusens Fader: O Herre, är det icke Ditt ord: 'om någon fattas wis-

dom, han bedje af Gud, den der gifwer enfaldeligen allom och förewiter icke, och den skall honom gifwen warda.' Du har sagt: 'Hwilken som will lyda Hans wilja, han warder förnimmande, om denna lärdom är af Gud.' Jag är willig att göra Din wilja, låt mig weta den. Jag ransakar derföre och betraktar parallelställena i bibeln, i det jag jemför andligt med andligt. Jag öfwerwäger med all den uppmärksamhet och allwar, hwaraf min själ är i besittning. Om ännu något twifwel återstår, rådfrågar jag dem, som äro förfarna i gudomliga ting, och inhemtar upplysning af de skrifter, genom hwilka de som äro döda ännu tala. Och hwad jag sjelf sålunda lärt, lärer jag andra."

Om sitt skrifsätt yttrar han i företalet till den andra samlingen 1788: "Jag kunde ännu skrifwa så blomstrande och rethoriskt som den berömde dr. B., men jag wågar icke, ty jag söker endast den ära, som kommer af Gud; hwad gäller menniskors beröm för mig, som redan står med ena foten i grafwen. Jag finner ingen smak i den franska talekonsten; jag föraktar den af hjertat. Om någon talar i Guds namn, han tale såsom Guds ord, och om han företrädeswis will efterfölja någon del i bibeln, må han då taga för sig Johannes första epistel. Der har man det herrligaste predikosätt till ledning för hwarje evangelii predikant."

Wesleys skarpsinnighet, sunda omdöme, mångsidiga lärdom, klara, naturliga och fyndiga skrifsätt framlyser i de talrika skrifter, som han med en beundranswärd punktlighet och noga anwändande af tiden författade oaktadt sina mångfalldiga andra arbeten. Sina originalskrifter samlade han sjelf och utgaf 1771 i 32 band i duodes, hwilka åter utkommit i 14 stora band i oktav. Wi nämna bland dessa hans

predikningar, en öfwersättning af nya testamentet med anmärkningar, hans uppmaning till förnuftiga och religiösa menniskor, twå afhandlingar om arfsynden och om nådawalet, dagböckerna, åtskilliga stridsskrifter och småtraktater. Ett urwal af äldre engelska uppbyggelseskrifter utgaf han i 50 band med titel: a Christian Library; från år 1778 började han utgifwa en tidskrift af religiöst innehåll benämnd det Arminianska Magasinet, hwaraf 13 band utkommo, medan han lefde. Wi hafwa förut nämnt hans skolböcker; till allmänhetens upplysning skref han en förklaring öfwer gamla testamentet, Englands och den christna kyrkans historia, såsom också grunddragen af naturwetenskap i 5 delar, allt till billigt pris. Han utgaf också Milton och Young med anmärkningar, som förklarade de swåraste och bemärkte de skönaste ställen i dessa herrliga författare.

Allt hwad som inflöt genom försäljandet af dessa skrifter, hwilka utgåfwos från det tryckeri Wesley anlagt i London, anwände han till förmån för methodistsamfundet och de fattiga i allmänhet. Då han ännu hade endast 30 pund i årlig inkomst *), anwände han för sig 28 och gaf bort 2. Några år sednare stego hans inkomster till 120 pund, men han sjelf anwände ej mer än 28 och gaf bort 92. Så fortfor han hela sin lefnad igenom, och man har beräknat, att summan af hans utdelade gåfwor belöper sig till 32,000 pund. Som han sjelf lefde, förmanade han också andra att lefwa. Methodismen, som fordrade arbetsamhet och sparsamhet af sina wänner, wisade dem dermed också wägen till rikedom, och Wesley framställer derföre någonstädes den frågan: "Hwilket medel

*) Såsom medlem af kollegiet i Oxford åtnjöt han stipendium för lifstiden.

gifwes det, som kan förhindra, att icke wår rikedom störtar oß ned i helwetet?" "Det gifwes," säger han derpå, "blott ett enda. När de, som af alla krafter förwärfwa och spara, också af alla krafter gifwa, då skola de beständigt wära i Herrens nåd och samla sig allt flera och flera skatter i himmelen." Ännu i en af sina sista predikningar förmanade han sina åhörare att icke samla rikedomar. "Förwärfwen åt edra barn," säger han, "så mycket, som är nödwändigt för att sätta dem i stånd att genom flit och arbetsamhet förförja sig; sänden allt det öfriga förut åt eder sjelfwa i en bättre werld."

År 1776 hade öfwerhuset befalt, att uppbördsmännen skulle indrifwa skatt af alla dem, som egde silfwer. Wesley erhöll då äfwen från en kunglig tjensteman ett bref, hwari han uppfordrades att erlägga skatt för allt sitt silfwer. Han swarade derpå: "Min herre, jag har twå silfwertheskedar i London och twå i Bristol. Det är allt hwad jag nu eger i silfwer, och jag ämnar icke heller skaffa mig mer, då så många rundt omkring mig äro i behof af bröd." Wid sin död efterlemnade han ingenting annat än hästar och wagn, kläder och sin boksamling, hwilket öfwerlemnades åt de så kallade skaffarne, för att säljas till förmån för samfundet, hwaremot man åtog sig att betala en årlig summa till Carl Wesleys enka såsom en tillbörlig ersättning för Carls psalmsamling.

I umgänget wisade Wesley en älskelig liflighet och en med allwar blandad munterhet. Med fin takt och stor höflighet förenade han mycken lust och stora anlag att underhålla sällskapet med berättelser; hans mångfaldiga resor och lefnadserfarenheter skänkte honom ett rikt ämne, som hans goda minne satte honom i stånd att anwända. Han war icke benägen för att

mißtro någon, ehuru hans lättrogenhet ofta mißbrukades; han war beredwillig att glömma förolämpningar och i hög grad försonlig. Han skrifwer någonstädes i sin dagbok: "Det fröjdade mig att kunna åtnjuta nattwarden tillsammans med min fordna motståndare biskop Lavington, gifwe Gud att wi en gång måtte mötas i wår himmelske Faders rike." I sina stridsskrifter wisade han sig såsom på en gång en christen, en lärd och en bildad man. "Han kunde," säger en af hans biografer, "hafwa tagit till motto för dem den förträfflige Hookers ord: På edra bespottelser och smädeord swarar jag ingenting; mot edra skäl wänder jag mig med hwad som nu följer." Då han wisade lust att hafwa makt öfwer andra, war bewekelsegrunden icke låg äregirighet; nej, han kände sig wara i besittning af kraft att herska öfwer sinnen och hjertan med sanning och kärlek, och kan det wäl finnas någon högre och ädlare önskan? Hans christliga nit war i hans ålderdom detsamma som i hans ungdom, men med sin enthusiasm förenade han den höga besinningsförmåga, som är egen för hwarje reformator och skiljer honom från swärmaren.

Southey, som i många hänseenden låter Wesley wederfaras full rätt, beskyller honom för lättrogenhet, isynnerhet derföre att han i sina skrifter ofta meddelade andras berättelser om syner, om besatta menniskor och dylika widunderliga ting, men ännu mera derföre att han omtalade sina egna erfarenheter om bönens kraft under faror och olyckor i lifwet. Men Wesley sjelf beswarar denna beskyllning med följande ord: "Många skola förklara detta för swärmeri i högsta grad; det ware nu hwad det will, jag anförer endast sjelfwa händelserna."

På Wesleys kraftfulla rådighet wilja wi här an=

föra ett par exempel. Under sitt wistande i Savannah meddelade han underwisning i en skola, Delamotte i en annan. Några af dennes elever, som nyttjade skor och strumpor, sågo med förakt på sina fattiga kamrater, som woro utan skor, och Delamotte kunde icke utrota denna odygd. Wesley framlade genast det förslag, att de under någon tid skulle byta skolor med hwarandra. Detta skedde, och den nya läraren, Wesley, infann sig i skolan utan skor och strumpor. Detta hjelpte, och snart gingo några äfwen af de förnäma gossarna barfotade.

I Grimsby kunde Wesley icke få något hus att predika uti; ändtligen erbjöds honom ett af en lösaktig qwinna. Han kände henne icke och hon hörde honom predika en gång utan rörelse. Men på aftonen af samma dagen predikade han åter om synderskan, som smorde Herrens fötter och torkade dem under tårar med sitt hufwudhår. Denna predikan skakade henne så, att hon uppenbarade för Wesley, att hon hade öfwergifwit sin man och nu lefde i otukt. "Det gäller ditt ewiga lif," sade han till henne, "återwänd strax till din man." Hon swarade, att han war i Newcastle, mer än hundra mil från henne. "Dit reser jag sjelf," fortfor Wesley, "du kan resa med, och min reskamrat skall taga dig på sin häst." Det war långt framme i Oktober, men hon bestämde sig för att antaga tillbudet. Wesley, som gaf akt på henne, fann en stilla bedröfwelse hos henne; hon skrattade icke under resan och klagade icke heller öfwer deß många beswärligheter. Hennes man förlät henne och hon började ett nytt lefwerne. Någon tid derefter omkom hon under en storm på hafwet.

Den öppenhet och hjertlighet, hwarmed Wesley beständigt gick tillwäga, utöfwade ofta afgörande in-

tryck på dem som hörde honom. En gång hörde en främmande honom förmana en stalldräng och följde honom derefter in i huset med de orden: "Jag tror, att ni är en god man, jag wille gerna uppenbara för eder något om mitt förflutna lif." Derpå gjorde han sin bekännelse för Wesley och erhöll råd af honom.

Då Wesley en gång hade predikat på kyrkgården i Epworth, märkte han, att en ansedd man, om hwilken man allmänt wisste, att han på 30 år icke hade bewistat någon gudstjenst, war djupt gripen och stod orörlig som en bildstod. Han gick till honom och frågade frimodigt: "Min herre, är ni en syndare?" "Ja, wisserligen en syndare," swarade denne med qwäfd röst och blef stående der i sina tankar, tilldeß hans hustru och tjenare, som woro rörda ända till tårar förde honom till hans wagn. Tio år derefter besökte Wesley denna man och fann honom mycket swag till kroppen, men stark till själen och full af trons frid.

Det fanns hos Wesley en synnerlig kärlek till den lägre klassen, af hwilket han ingalunda gjorde någon hemlighet. "Skall jag tillstå sanningen," skref han till en grefwe af sin bekantskap, "så känner jag icke den ringaste lust efter att träda i förbindelse med personer af hög rang, åtminstone icke för min egen skull. De behaga mig icke och jag fruktar, att jag icke heller behagar dem." Till en annan skref han: "Jag har träffat många fattiga personer utan uppfostran, hwilka i hög grad egde skarpt förstånd och rena känslor och deremot många rika, som hade nästan ingenting af hwarken det ena eller det andra. Hos de flesta religiöst sinnade menniskor af högre stånd finnes en så sällsam blandning i hjertat, att jag i allmänhet har mycket litet förtroende för dem. Men

de fattiga älskar jag och finner hos dem karakter af ren äkta halt utan tillsats af dumhet, krångel och tillgjordt wäsende. Bland de rika gifwes det så många ord, som ingenting säga, så många seder, hwari ingen mening är, så mycken prakt och grannlåt, att anmärkningen (af Juvenal): sundt förstånd är sällsamt hos dessa lyckliga, fullkomligt rättfärdigas." Detta demokratiska sinnelag hos Wesley, denna hans omsorg för grufarbetare, sjömän, tiggare, brottslingar och hospitalsbefolkning, hwartill den ädla bewekelsegrunden war kärlek till dessa föraktade och försummade i samhället, gaf ocksä methodismen deß folkliga riktning, som den har bewarat intill wåra dagar.

Då Wesley dog, räknade samfundet i England 80,000 medlemmar och 312 predikanter. Då samfundet år 1839 firade sin hundraåriga jubelfest, funnos endast i England 3000 kapell, 1019 resande och 4000 lokalpredikanter och 296,801 medlemmar; i Förenta Staterna 3106 resande och 5792 lokalpredikanter samt 686,549 medlemmar. *) På de serskilda missionsstationerna werkade 311 missionärer och inkomsterna för missionens befrämjande stego — ensamt för året 1837 — till 83,000 pund. Wid jubelfesten beslöts af konferensen att upprätta ett seminarium för hundra predikanter, att bygga ett missionshus i London och ett eget missionsskepp för Söderhafwet och slutligen att betala en del af den på samfundets skolor och kapell hwilande skuld. Man anslog dertill en summa af 100,000 pund och uppfordrade medlemmarna till rika bidrag. År 1840 war subskriptionen ännu

*) Enligt senaste beräkning utgör antalet af methodisterna 11 millioner.

icke slut, men hade då redan inbragt öfwer 200,000 pund. Dessa fakta tala kraftigare än hwarje loford både för den christliga ande, som lifwar samfundets föreståndare, och för den ära, som många tusende sätta uti att tillhöra och understödja ett samfund, hwars wälsignade inflytelse de sjelfwa hafwa erfarit.

Rättelser.

Sid. 52 står: Presten i Bristol gick in på det förslag, som några personer, hwilkas sökande blef ringare i förhållande till Nelsons framgång. gjorde honom, att nämligen låta twinga Nelson till krigstjenst. Läs: Presten i Birstal gick in på det förslag, som några krögare, hwilkas rörelse blef ringare i förhållande till Nelsons framgång, gjorde honom o. s. w.

Sid. 53 står: Äfwen Maxfield blef gripen och man erbjöd honom till betjening en marinkapten, men han förklarade, att han icke hade tillåtelse att anwända sådana personer. Läs: Äfwen Maxfield blef gripen och man erbjöd honom såsom matros åt en marinkapten, men denne förklarade, att han icke hade lust att anwända sådana personer.

Sid. 64 står: Dessa 5 affatte han genast. Läs: Dessa 3 o. s. w.